

Organizatorzy

Urząd Miasta Krakowa

Fundacja Rozwoju Społecznego DEMOS

Partnerzy

Realizator

RAPORT Z BADAŃ

Przemoc seksualna wobec dzieci na terenie Krakowa - skala zjawiska

Raport przygotowany przez
Zespół Badawczy Koła
Naukowego
Studentów Socjologii UJ
30 maja 2008r.

Spis treści

TŁO BADAŃ	4
GŁÓWNE WNIOSKI Z BADAŃ.....	6
I CEL BADAŃ.....	8
II METODOLOGIA BADAŃ	8
1. Założenia koncepcyjne badania.....	8
2. Plan badawczy	9
2.1 Kryteria doboru respondentów	9
2.2 Schemat doboru próby	10
2.3 Narzędzie badawcze	11
2.4 Opis procedury.....	13
2.5 Pilotaż	14
III. WYNIKI SZCZEGÓŁOWE	15
5.1 Przemoc rówieśnicza w szkole.....	15
5.2 Wykorzystywanie seksualne – kryteria merytoryczne	17
5.3 Komentarze o charakterze seksualnym	17
5.4 Obnażanie	19
5.5 Molestowanie	22
5.6 Stosunek seksualny.....	24
5.7 Pornografia	26
5.8 Internet.....	27
5.9 Wykorzystywanie seksualne dzieci.....	29
PRZEMOC RÓWIEŚNICZA I CODZIENNE PROBLEMY	34
6.1 Przemoc rówieśnicza	34
6.2 Problemy z partnerem.....	38
6.3 Pomoc w przypadku doświadczenia przemocy na tle seksualnym ze strony rówieśników.....	40
6.4 Pomoc w przypadku doświadczania przemocy na tle seksualnym ze strony nauczyciela.....	42
6.5 Pomoc w przypadku doświadczania przemocy na tle seksualnym ze strony znajomej osoby dorosłej.....	44
6.6 Wiedza na temat wykorzystywania seksualnego.....	47
IV ZAŁĄCZNIKI	49
7.1 Nota metodologiczna.....	49
Konsekwencje zastosowanego schematu doboru próby	50
Realizacja próby badawczej.....	51
7.1.1 Trudności w uzyskiwaniu danych.....	51
7.1.2 Ostateczna próba.....	52
7.1.3 Braki danych	54
7.1.4 Ważenie obserwacji	57
7.2 List do rodziców	59
7.3 Wzór zgody rodziców.....	60
7.4 Wzór zgody dyrektorów	60
7.5 Przykład przejścia.....	61
7.6 Zagadki MENSY	62
7.7 Ankieta	63
7.8 Ankieta dla nauczycieli	78

Spis wykresów

Rysunek 1: Wymuszanie pieniędzy pod groźbą pobicia- doświadczenia znajomego	16
Rysunek 2: Zaczepki, wyzwiska, pobicie- doświadczenia respondenta	16
Rysunek 3: Komentarze seksualne ze względu na wiek sprawcy.....	18
Rysunek 4: Miejsca gdzie dziecko było ofiarą komentarzy seksualnych	19
Rysunek 5: Znajomi respondenta, którzy byli ofiarami obnażania.....	20
Rysunek 6: Dzieci będące ofiarami obnażania się osób trzecich.....	20
Rysunek 7: Wiek, w którym dziecko było ofiarą obnażania.....	21
Rysunek 8: Miejsca, w których dziecko było ofiarą obnażania.....	22
Rysunek 9: Wiek, w którym dziecko było molestowane	23
Rysunek 10: Miejsca, w których dzieci były molestowane	23
Rysunek 11: Doświadczenia seksualne gimnazjalistów	25
Rysunek 12: Czy respondent powiadomił kogoś o odbyciu stosunku seksualnego?.....	26
Rysunek 13: Znajomi respondenta będący ofiarą pornografii	27
Rysunek 14: Znajomy respondenta, którego próbowano wykorzystać do celów seksualnych przez Internet.....	28
Rysunek 15: Zawarcie znajomości w Internecie, w wyniku której próbowano wykorzystać dziecko do celów seksualnych	29
Rysunek 16: Wykorzystywanie seksualne dzieci - skala zjawiska	30
Rysunek 17: Skala wykorzystywania seksualnego	31
Rysunek 18: Odsetek dzieci będących ofiarą wykorzystywania seksualnego ze względu na ilość form wykorzystywania seksualnego.....	32
Rysunek 19: Wykorzystywanie seksualne dzieci ze względu na płeć	33
Rysunek 20: Wykorzystywanie seksualne dzieci ze względu na płeć.....	34
Rysunek 21: Perspektywa znalezienia pomocy w przypadku bycia ofiarą przemocy ze strony rówieśników	35
Rysunek 22: Perspektywa znalezienia pomocy w przypadku bycia ofiarą przemocy ze strony rówieśników (procent odpowiedzi).....	36
Rysunek 23: Osoba, do której respondent zwróciłby się najpierw w przypadku bycia ofiarą przemocy ze strony rówieśników	38
Rysunek 24: Perspektywa znalezienia pomocy w przypadku problemów z dziewczyną/chłopakiem	39
Rysunek 25: Osoba, do której respondent zwróciłby się w pierwszej kolejności w przypadku problemów z dziewczyną/chłopakiem	40
Rysunek 26: Perspektywa znalezienia pomocy w przypadku bycia zmuszonym do rzeczy związanych z seksem przez rówieśników	41
Rysunek 27: Do kogo respondent zwróciłby się najpierw w przypadku bycia ofiarą przemocy na tle seksualnym ze strony rówieśników? (dane w procentach).....	42
Rysunek 28: Czy respondent znalazłby pomoc w przypadku bycia zmuszonym do rzeczy związanych z seksem przez nauczyciela? (dane w procentach)	43
Rysunek 29: Do kogo respondent zwróciłby się najpierw w przypadku bycia ofiarą przemocy na tle seksualnym ze strony nauczyciela? (dane w procentach)	44
Rysunek 30: Perspektywa znalezienia pomocy w przypadku bycia zmuszonym do rzeczy związanych z seksem przez znajomą osobę.....	45
Rysunek 31: Do kogo respondent zwróciłby się o pomoc w przypadku doświadczania przemocy na tle seksualnym ze strony znajomej osoby dorosłej? (dane w procentach)	47
Rysunek 32: Wiedza na temat wykorzystywania seksualnego dzieci.....	48

Rysunek 33: Najważniejsze źródła wiedzy gimnazjalistów na temat wykorzystywania seksualnego (procentowo).....	49
Rysunek 34: Udział/brak udziału w badaniu, liczba szkół	51
Rysunek 35: Struktura próby.....	53
Rysunek 36: Udział/brak udziału szkół w badaniu ze względu na typ szkoły (procentowo) ..	55
Rysunek 37: Wykres – przyczyna niebrania udziału w badaniu ze względu na płeć (procentowo)	56

TŁO BADAŃ

Nadrzędnym celem badań było zdiagnozowanie zjawiska przemocy seksualnej wobec dzieci na terenie miasta Krakowa.

Realizacja niniejszego projektu badawczego została zlecona przez Fundację Rozwoju Społecznego DEMOS, a badania sfinansowano ze środków Gminy Miejskiej Kraków (Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta Krakowa). Do współpracy w realizacji tego projektu zostało zaangażowane Stowarzyszenie „U Siemachy”. Za koordynację projektu z ramienia FRS DEMOS odpowiedzialna była Agata Otrębska. Badania zrealizowano w ramach programu Blue Card („Niebieska Karta”), którego celem jest zminimalizowanie skutków przemocy w rodzinie. Program zakłada stworzenie jak najszerzej możliwości minimalizacji następstw przemocy w rodzinie, począwszy od upowszechnienia wiedzy na temat przemocy domowej, jej skutków prawnych, praw ofiar (na poziomie ogólnospołecznym poprzez kampanie medialne, akcje informacyjne), poprzez pełną i łatwo dostępną informację o możliwościach uzyskania pomocy, aż po rzeczywiste zapewnienie takiej pomocy (opieka prawna, psychologiczna, zapewnienie ofiarom natychmiastowej ochrony przed dalszą przemocą i tymczasowego schronienia). Program obejmuje różnorodne działania, w tym – szkolenia i seminaria dla osób pracujących z ofiarami i sprawcami przemocy w rodzinie, usługi doradcze, działania badawcze, stworzenie grup mediatorów, bezpłatną pomoc prawną, psychologiczną i socjalną dla ofiar przemocy domowej, publikację materiałów informacyjnych i in.

Problem wykorzystywania seksualnego dzieci jest problemem trudnym, który niesie ze sobą nie tylko problemy natury etycznej – w jaki sposób należy badać to zjawisko, z uwagi na to, że dotyczy dzieci – ale także kwestie natury metodologicznej – jak można najlepiej dotrzeć do skali omawianego zagadnienia. Realizacja projektu badawczego w powyższej tematyce wymaga więc wzięcia pod uwagę tych wszystkich aspektów.

Badania zrealizowane zostały na terenie miasta Krakowa w okresie od kwietnia do maja 2008 roku. Dużą pomocą była możliwość posłużenia się narzędziem badawczym, które zostało przygotowane przez Monikę Sajkowską na potrzeby badania prowadzonego przez Fundację Dzieci Niczyje wśród wychowanków domów dziecka w całej Polsce, a dotyczące zjawiska wiktylizacji wychowanków owych placówek.

Za realizację badania odpowiedzialny był zespół badawczy Koła Naukowego Studentów Socjologii UJ w składzie (według kolejności alfabetycznej): Magdalena Bednarowska, Justyna Filipek, Barbara Gil, Anna Hamernik, Anna Lasota, Łukasz Franczak - koordynacja pracy ankietów, Agnieszka Otręba - koordynacja projektu, Natalia Pięta, Hanna Strzałkowska, Ewa Świder, Diana Turek, Karolina Wójcik - koordynacja pracy ankietów. Nadzór merytoryczny nad realizacją badania sprawowała dr Barbara Worek, opiekun Sekcji Badań Koła Naukowego Studentów Socjologii oraz dr hab. Jarosław Górniak, prof. UJ.

GLÓWNE WNIOSKI Z BADAŃ

- Co 7. przebadany gimnazjalista doświadczył jednej z form przemocy seksualnej, takich jak: komentarze seksualne, obnażanie, dotykanie miejsc intymnych, stosunek seksualny, pornografia.
- Najczęstszą formą wykorzystywania seksualnego jest molestowanie słowne, czyli jest to ten rodzaj wykorzystywania seksualnego dzieci, który w najmniej dotkliwy sposób narusza ich psychikę.
- Wśród wszystkich przebadanych gimnazjalistów jedynie siedmioro uczniów doświadczyło najcięższych form przemocy seksualnej, jakimi są gwałt i akty pornograficzne.
- 2% przebadanych uczniów odbyło stosunek seksualny przed ukończeniem 15 roku życia z osobą starszą od siebie. Taki odsetek uczniów został wykorzystany seksualnie. 15% przebadanych gimnazjalistów odbyło co najmniej raz stosunek seksualny, a więc taki odsetek uczniów ma za sobą pierwsze doświadczenia seksualne.
- Głównymi ofiarami wykorzystywania seksualnego są dziewczęta.
- Co 5. dziecko wśród ogółu dzieci wykorzystywanych seksualnie doświadcza więcej niż jednej formy wykorzystywania seksualnego. Należy jednak podkreślić, że nie są to z reguły czyny bezpośrednio dotyczące sfery fizycznej dziecka, ale bardziej naruszające jego psychikę.
- Wśród sprawców aktów wykorzystywania seksualnego dzieci członkowie rodziny należą do rzadkości. Takie wyniki mogą po części być rezultatem ograniczeń formalnych nałożonych na badanie – wymogu uzyskania zgody rodziców na wypełnienie przez ich dziecko ankiety.
- Miejsca, w których dochodzi do przemocy seksualnej są zróżnicowane w zależności od formy przemocy, ale najczęściej do aktów przemocy wobec dzieci dochodzi w miejscach publicznych np. park, środki transportu komunikacji miejskiej, droga do szkoły, plac zabaw.

- Wśród uczniów panuje generalne przekonanie, że gdyby tego potrzebowali, to znaleźliby pomoc w przypadku bycia wykorzystywanym/ą seksualnie.
- W sytuacji zetknięcia się z przemocą, w tym z przemocą na tle seksualnym, dzieci najczęściej deklarują, iż w pierwszej kolejności zgłosiłyby się po pomoc do rodziców bądź zaprzyjaźnionych rówieśników.
- To, u kogo gimnazjaliści poszukiwaliby pomocy, zależy od takich czynników jak: charakterystyka sprawcy, płeć ofiary, wcześniejsze doświadczenia przemocy seksualnej.
- Głównymi źródłami wiedzy o problemie wykorzystywania seksualnego są media tradycyjne, Internet, rówieśnicy i szkoła, a więc uczniowie nie zwracają się do osób dorosłych, aby w sposób bezpośredni rozmawiać z nimi na te tematy.
- Wyniki niniejszego badania stanowią wstępny obraz skali zjawiska przemocy seksualnej wśród krakowskich gimnazjalistów.
- Dogłębne rozpoznanie problemu przemocy seksualnej wobec dzieci, a zwłaszcza przemocy domowej, wymaga dalszych badań.

I CEL BADAŃ

Projekt badawczy podporządkowany został dwóm głównym celom badawczym:

1. Uzyskanie danych na temat skali zjawiska przemocy seksualnej wobec dzieci, szczególnie tych do 12 roku życia, na terenie miasta Krakowa,
2. Poznanie sytuacji i miejsc, w których doszło do aktów przemocy seksualnej wobec dzieci.

Z uwagi na to, że badania zrealizowano w ramach programu Blue Card („Niebieska Karta”), zespół badawczy zdecydował się na eksplorację dodatkowego obszaru badawczego, który związany jest z pomocą ofiarom wykorzystywania seksualnego. Chcieliśmy pozyskać informację, do kogo uczniowie zwracają się po pomoc i skąd czerpią wiedzę na temat wykorzystywania seksualnego dzieci. Informacje te mogą być mocne przy projektowaniu działań zapobiegawczych.

II METODOLOGIA BADAŃ

Ze względu na postawione w niniejszym projekcie pytania badawcze oraz wymóg reprezentatywności badania, zdecydowano się na losowy dobór próby oraz zastosowanie metod ilościowych z wykorzystaniem techniki ankiety audytoryjnej.

1. Założenia koncepcyjne badania

Podstawową kwestią w każdym badaniu jest zdefiniowanie kluczowych pojęć tak, aby nie budziły żadnych wątpliwości, co jest przedmiotem badania. Szczególnie w przypadku wykorzystywania seksualnego dzieci wydaje się to nieodzowne, bowiem funkcjonuje wiele definicji, które różne czyny określają mianem wykorzystywania seksualnego dzieci¹. W zależności od przyjętej definicji otrzymuje się różne szacunki co do skali zjawiska wykorzystywania seksualnego dzieci. W naszych badaniach zdecydowaliśmy się na przyjęcie definicji wykorzystywania seksualnego w rozumieniu Finkelhor'a², gdzie kluczowe jest rozróżnienie na zachowanie seksualne, w które uwikłane jest dziecko, a które ma doprowadzić do stymulacji seksualnej ze względu na:

¹ Więcej na ten temat można przeczytać w artykule M. Sajkowska. „Wykorzystywanie seksualne dzieci”, http://www.dzieckokrzywdzone.pl/UserFiles/File/kwartalnik1/Sajkowska_M.pdf

² Przytoczona definicja podawana jest za M. Sajkowską, „Wykorzystywanie...

- zachowanie z kontaktem fizycznym - w naszym badaniu było to dotykanie miejsc intymnych dziecka lub zmuszanie go do podobnych czynów wobec osoby dorosłej, odbycie stosunku seksualnego, pornografia (zmuszanie dziecka do udziału w aktach pornograficznych),
- zachowania bez kontaktu fizycznego - komentarze o charakterze seksualnym, obnażanie się.

Równie ważne jak określenie, jakie czyny podlegają pod miano wykorzystywania seksualnego, jest ustalenie granicy wieku, poniżej której owe czyny wobec dziecka będziemy definiować w kategoriach wykorzystywania seksualnego. Przy ustalaniu tej granicy brany jest pod uwagę nie tylko kontekst społeczny danego kraju, ale także dobro dziecka mające na względzie to, że do pewnego wieku nie jest ono w stanie w sposób racjonalny przyswajać treści seksualnych. Użyteczne wydaje się w tym celu posłużenie kodeksem prawnym, w myśl którego karalne jest odbycie stosunku seksualnego z osobą poniżej 15 roku życia³. Karalne jest także zmuszanie dzieci do tej granicy wieku do innych czynności seksualnych.

Niezbędne jest także określenie wieku sprawcy, ze względu na który dane czyny będziemy określać mianem wykorzystywania seksualnego. Z uwagi na to, że kontakty seksualne z rówieśnikami odbywają się na tych samych zasadach, ponieważ obie strony są ograniczone prawnie i nie mogą swobodnie dysponować własnym ciałem, nie są one przez nas definiowane jako wykorzystywanie seksualne. Dodatkowo, jak wynika z praktyki, takie postępowania sądowe są umarzane ze względu na znikomą szkodliwość czynu⁴. Tak więc to, czy jedna z wymienionych wcześniej form wykorzystywania seksualnego dzieci będzie rozpatrywana w kategoriach wykorzystywania seksualnego dzieci zależy od tego, czy dziecko nie ukończyło 15 roku życia oraz czy sprawca był osobą starszą od dziecka.

2. Plan badawczy

2.1 Kryteria doboru respondentów

Jak wynika z problemu badawczego, głównym tematem badań było zdiagnozowanie skali przemocy seksualnej wobec dzieci. Z uwagi na przyjęte przez nas kryteria definicyjne, co

³ M. Filar, „Seksualne wykorzystywanie dzieci w świetle polskiego kodeksu prawnego (na tle porównawczym)” http://www.dzieckokrzywdzone.pl/UserFiles/File/Filar_M.pdf

⁴ M. Filar, „Seksualne...”

zostało szczegółowo opisane w części „Założenia koncepcyjne badania”, interesowały nas dzieci do 15 roku życia. Naszym badaniem zdecydowaliśmy się objąć młodzież w wieku 14 – 16 lat, za czym przemawiały tak względy etyczne, jak i konieczność standaryzacji narzędzia badawczego.

Badania prowadzone wśród dzieci w tym obszarze tematycznym wiążą się z wieloma dylematami. Z jednej strony rodzi się kwestia, jak nie naruszyć delikatnej sfery psychiki tych dzieci, które nie miały do czynienia z formami wykorzystywania seksualnego. Z drugiej strony, jak w sposób najmniej inwazyjny i nienarażający na dodatkowy stres i dyskomfort pytać pokrzywdzone dzieci o takie doświadczenia, które niewątpliwie są dla nich ciężkim przeżyciem. Określenie zatem dolnej granicy wieku badanych jako wieku 14 lat miało na celu zminimalizowanie psychologicznych kosztów wypełniania ankiety o takiej tematyce.

Równie ważne jest także uwzględnienie poziomu rozwoju emocjonalnego i intelektualnego nastolatków, bowiem w ich przypadku każdy rok wiele wnosi. Z tego względu raczej nie należy badać tym samym narzędziem dzieci, które bardzo się od siebie różnią pod względem wieku. Badając dzieci w wieku gimnazjalnym, a więc od 14 do 16 lat, mamy szansę na uchwycenie zjawiska wykorzystywania seksualnego dzieci odpowiednio formułując pytania tak, aby kluczowym pozostał 15 rok życia.

2.2 Schemat doboru próby

Ponieważ z założenia niniejsze badanie miało dostarczyć reprezentatywnego obrazu skali zjawiska przemocy seksualnej w Krakowie, konieczne stało się zastosowanie losowej selekcji jednostek, które wezmą udział w badaniu.

Ponieważ dzieci w wieku 14 - 16 lat objęte są ustawowym obowiązkiem nauki szkolnej⁵, zdecydowaliśmy się wylosować klasy szkolne, których uczniowie wezmą udział w badaniu. Dodatkowo w związku ze zjawiskiem znacznej homogeniczności doświadczeń uczniów pochodzących z tej samej szkoły, postanowiliśmy maksymalnie zróżnicować szkoły, z których zrekrutujemy uczestników badania. W efekcie w każdej krakowskiej szkole gimnazjalnej wylosowano jedną klasę, której uczniowie poproszeni zostali o wypełnienie ankiet.

⁵ Ustawa o systemie oświaty z 7 września 1991 roku, rozdział 2, art. 15, art. 16

Dokładne informacje o cechach takiego schematu doboru próby, płynących z niego korzyści oraz pewnych trudności i sposobów ich rozwiązania zawarto w „Nocie metodologicznej” w załącznikach.

Za operat losowania, czyli zbiór klas szkolnych, z których losowaliśmy te, które wezmą udział w badaniu, posłużyła baza danych, dotycząca krakowskich szkół gimnazjalnych, zamieszczona na stronie internetowej Kuratorium Oświaty w Krakowie. Nie zawierała ona informacji dotyczącej liczby klas w każdym z roczników w roku szkolnym 2007/08. Ponieważ uzyskanie tych niezbędnych informacji w stosownych instytucjach wymagało długotrwałych procedur biurowatycznych, operat uzupełniony został poprzez telefoniczną rozmowę z dyrektorami poszczególnych szkół. Tym samym odbyła się wstępna zapowiedź realizacji niniejszego badania poprzez członków zespołu badawczego Koła Naukowego Studentów Socjologii.

Otrzymana w ten sposób liczba 81 wylosowanych klas szkolnych, po jednej z każdej krakowskiej szkoły gimnazjalnej, przy założeniu, że klasa szkolna liczy średnio około 25 uczniów, daje liczebność próby 2025 respondentów. Wylosowanie próby liczącej około 2000 osób było konieczne z dwóch powodów. Po pierwsze, potencjalna rzadkość występowania zjawiska przemocy seksualnej wymagała dotarcia do jak największej liczby gimnazjalistów. Po drugie z góry wiadomo było, że przyjęta procedura badawcza, uwzględniająca społeczne warunki realizacji niniejszych badań, może powodować spory odsetek dzieci, które mimo iż zostały wylosowane do próby, w badaniu udziału nie wezmą. Sposób realizacji badania zawarto w części „Opis procedury”. Dokładne informacje, w jaki sposób poradzono sobie z brakami danych w niniejszym badaniu, opisano w „Nocie metodologicznej” zawartej w załącznikach.

2.3 Narzędzie badawcze

Ze względu na zastosowanie metody ilościowej oraz losowego doboru klas szkolnych do próby optymalną techniką realizacji badania była ankieta audytoryjna. Ankieta ta wypełniana jest indywidualnie i samodzielnie przez respondentów, którzy zebrani są w większej grupie w jednym miejscu. Sposób zwiększenia komfortu wypełniania tej ankiety opisany został w podrozdziale „Opis procedury” w niniejszej części.

Jak wspomniano wcześniej, dzięki uprzejmości pani Moniki Sajkowskiej, która prowadziła badania: „Wiktymizacja wychowanków domów dziecka w Polsce” dotyczące różnych form przemocy wobec dzieci, możliwe było posłużenie się przygotowanym przez nią narzędziem badawczym. Opracowana przez nią ankieta wymagała jednak adaptacji, która podporządkowana była dwóm głównym kwestiom:

- celom badawczym, które przyświecały naszemu badaniu
- technice badawczej, którą zdecydowano się posłużyć, głównie z uwagi na konieczność ograniczenia czasu potrzebnego na wypełnienie ankiety.

Te dwa podstawowe wymogi czyniły priorytetem znaczne skrócenie ankiety. Zdecydowano się na ograniczenie pytań, które miały na celu zbadania różnych form wiktymizacji wychowanków domów dziecka do przemocy o charakterze seksualnej. W rezultacie otrzymano 10 bloków tematycznych:

- 2 dotyczące przemocy rówieśniczej: pobicie/napaści/ oraz wymuszanie pieniędzy,
- 6 dotyczących wykorzystywania seksualnego,
- 1 dotyczący pomocy,
- 1 dodatkowy blok, dotyczący źródeł uzyskiwania wiedzy na temat wykorzystywania seksualnego dzieci.

Sposób zadawania pytań nie uległ zmianie. Najpierw zaprezentowana była krótka historyjka, która miała na celu wprowadzić dziecko w tematykę: *„Kiedy Marek wracał ze szkoły, na klatce schodowej zaczepił go nieznajomy, który zaczął dotykać intymnych części jego ciała i doprowadził do tego, że i on dotykał intymnych części ciała tej osoby.”* Potem pytano się o doświadczenia rówieśników, aby wskazać, że podobne zdarzenia mogą przytrafić także innym osobom. Po tym wprowadzeniu następowała część zasadnicza, czyli pytania dotyczące bezpośrednio respondenta. Ta ostatnia część była szczególnie rozbudowana i różniła się nieco w zależności od głównej tematyki.

Skróceniu uległa także kategoria, bowiem zdecydowano się nie czynić rozróżnienia pomiędzy wiele i kilka (np. znam kilka takich osób, znam wiele takich osób), z uwagi na pewną nieostrość owych stwierdzeń i potencjalne kłopoty w analizie. Zrezygnowano także z pytania o sytuacje do roku wstecz, z uwagi na konieczność zbadania skali zjawiska przemocy seksualnej wobec dzieci, a zwłaszcza tych do 12 roku życia. Na decyzję w tym względzie wpłynęła także konieczność skrócenia narzędzia. Kwestie związane z aspektem czasowym

zajścia zdarzeń zostały uwzględnione w pytaniu o wiek, w jakim był respondent. Jest to niezwykle ważne w przypadku wykorzystywania seksualnego dzieci, bowiem, jak to było już zasygnalizowane, wiek dziecka przesądza tym, czy dany czyn można zakwalifikować do owej kategorii zjawisk. Dołożono także do metryczki parę pytań, które dotyczyły wykształcenia rodziców oraz sytuacji rodzinnej respondenta.

2.4 Opis procedury

Ponieważ niniejsze badanie realizowane było w formalnym kontekście szkoły i dotyczyło osób niepełnoletnich, konieczne stało się dopełnienie szeregu formalności, takich jak uzyskanie zgód dyrektorów szkół na przeprowadzenie badań w ich placówkach, czy uzyskanie zgód rodziców na udział ich dzieci w badaniu.

Jak opisano w części „Schemat dobru próby”, pierwszy kontakt z dyrektorami szkół odbywał się telefonicznie, a osobami dzwoniącymi byli przedstawiciele zespołu badawczego KNSS UJ. W przypadku szkół, w których rozmówcą okazał się ktoś z administracji szkoły, a uzyskanie stosownych informacji było możliwe, rozmowa odbywała się z pracownikiem administracji szkoły.

Po wstępnej zapowiedzi, iż prowadzone są badania o takiej tematyce, do szkoły udawał się przeszkolony ankieter, wyposażony w pismo Urzędu Miasta Krakowa, skierowane do dyrektorów krakowskich szkół gimnazjalnych. Pierwszym zadaniem ankietera było uzyskanie zgody dyrektora placówki na przeprowadzenie badań. Jeśli etap ten został zrealizowany pomyślnie, ankieter kontaktował się z wychowawcą wylosowanej klasy, umawiał termin badania i rozdawał druczki zgody rodziców oraz listy od zespołu badawczego, skierowane do rodziców dzieci. Wzory wszystkich wymienionych formalnych pism zawarto w załącznikach do niniejszego raportu.

Po dopełnieniu wszelkich formalności, w umówionym wcześniej dniu ankieter przeprowadzał badanie, w którym brały udział jedynie dzieci posiadające zgody rodziców. O uczniach, którzy nie mogli przystąpić do badania, wychowawca udzielał podstawowych informacji w anonimowej ankiecie. **Ostatecznie ankiety główne wypełniło 848 gimnazjalistów, o 536 uczniach uzyskano podstawowe informacje od wychowawców.**

Ankieterami byli w większości studenci socjologii z Uniwersytetu Jagiellońskiego. W przypadku studentów z innych kierunków humanistycznych oraz studentów socjologii z niższych lat studiów (pierwszy lub drugi rok studiów) badanie w danej klasie przeprowadzano w parach. Wszyscy ankieterzy wzięli udział w dwóch szkoleniach. Pierwsze dotyczyło stosowanej w badaniu procedury badawczej, a tematem drugiego było stosowane narzędzie badawcze.

Aby zapobiec niekomfortowym warunkom wypełniania ankiet w zatłoczonej klasie szkolnej, dzieci dzielono na dwie grupy tak, aby każdy wypełniający ankietę mógł siedzieć sam w ławce. Dodatkowo ankieterzy mieli za zadanie opisać kontekst towarzyszący wypełnianiu ankiet przez dzieci, panującą w klasie atmosferę, tak, aby możliwe było zidentyfikowanie nieszczerych, udzielanych dla żartu odpowiedzi.

2.5 Pilotaż

Właściwe badania zostały poprzedzone pilotażem, który miał na celu dwie rzeczy:

- sprawdzenie warunków, w jakich miały być przeprowadzone badania (procedura, przebieg badania w klasach),
- sprawdzenie narzędzia badawczego pod kątem zrozumiałości pytań i jego długości.

Dobór klas do pilotażu zdecydowaliśmy się przeprowadzić przy pomocy procedury losowania, aby wyeliminować ewentualną tendencyjność, spowodowaną doбором celowym. W rezultacie dwa zespoły badaczy udały się do dwóch gimnazjów, aby przeprowadzić pre-test w klasie pierwszej i trzeciej. Badacze w trakcie badania poprosili dzieci o pomoc, wyjaśniając, że nie są to badania właściwe, a jedynie faza wstępna. Uczniowie mieli możliwość zadawania pytań, komentowania i zaznaczania na ankiecie niezrozumiałych stwierdzeń bądź też takich, które były wieloznaczne. Po zakończeniu badania uczniowie zostali poproszeni o odpowiedzi na parę pytań dotyczących ankiety, a zwłaszcza o wyrażenie opinii na temat jej zrozumiałości. Wszyscy uczniowie stwierdzili, że nie mieli problemów z jej wypełnieniem, a pytania były jasno sformułowane. Kilka osób zaproponowało dodanie paru odpowiedzi do kafeterii.

Rezultatem pilotażu było usunięcie paru pytań, zmiana polecenia w przypadku jednego pytania i dodanie paru stwierdzeń do kafeterii odpowiedzi. Niejako wartością dodaną tej

procedury była informacja od gimnazjalistów, że dobrze, iż na ten temat prowadzone są badania, bowiem warto o tym rozmawiać. Paru z nich przejawiało przekonanie, że te badania mają na celu uświadomienie ich w tej kwestii.

III. WYNIKI SZCZEGÓŁOWE

5.1. Przemoc rówieśnicza w szkole

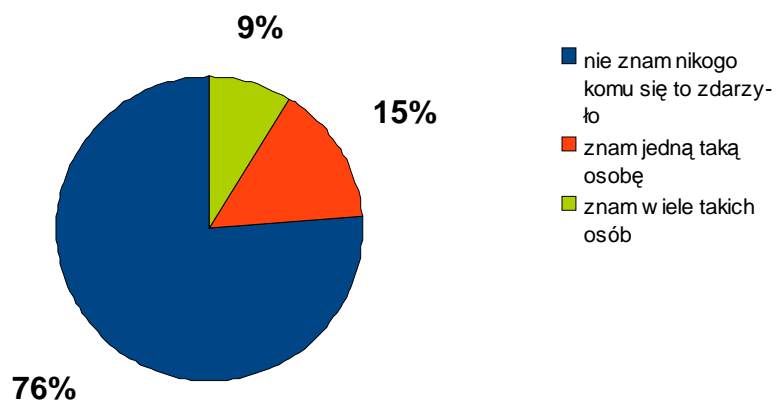
Głównym problemem badawczym, jak to zostało przedstawione w części „Cel badań”, jest przemoc seksualna wobec dzieci. Po to, aby wprowadzić dzieci w sytuację badania oraz oswoić ich z narzędziem badawczym, pierwsze pytania, jakie im zadano, dotyczyły przemocy rówieśniczej w szkole. Zbadano dwa aspekty tego zjawiska: wymuszanie pieniędzy i pobicia. Pytania zostały zadane gimnazjalistom w sposób następujący:

3. Czy Tobie zdarzyło się w ciągu ostatniego roku, że Twój koledzy/koleżanki ze szkoły zażądali od Ciebie pieniędzy pod groźbą pobicia?

4. Czy w ciągu ostatniego roku zdarzyło się Tobie, że zostałeś/łaś pobity/a, zaczepiony/a lub napadnięty/a w szkole przez grupę dzieciaków albo młodzieży?

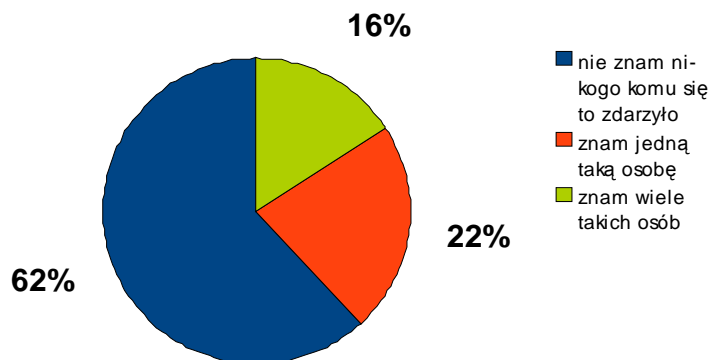
24% gimnazjalistów zna co najmniej jednego rówieśnika, który został zmuszony do oddania pieniędzy swoim rówieśnikom. W przypadku zaczepek, wyzwisk i pobicia odsetek respondentów, którzy deklarują, że znają taką osobę wzrasta do 38%. Tak więc wymuszanie pieniędzy jest znacznie rzadsze niż atak fizyczny na gimnazjalistę ze strony rówieśników.

Nieco odmienny obraz uzyskamy, gdy przeanalizujemy wypowiedzi gimnazjalistów dotyczące ich samych. Okazuje się, że prawie 2% z przebadanych uczniów (13 dzieci) przyznało się, że rówieśnicy zażądali od nich pieniędzy. 11% gimnazjalistów (86 dzieci) przyznało, że inni rówieśnicy wyśmiewali się z nich, zaczepiali lub napadli na nich. 7% z tych zdarzeń miało jednorazowy charakter, a w pozostałych 4% przypadków miało to miejsce więcej niż jeden raz.

Podstawa procentowania: 841 osób

Rysunek 1: Wymuszanie pieniędzy pod groźbą pobicia - doświadczenia znajomego

Podstawa procentowania: 838 osób

Rysunek 2: Zaczepki, wyzwiska, pobicie - doświadczenia respondenta

To, że występują tak znaczne różnice w skali zjawiska w odpowiedziach respondenta na jego temat oraz w przypadku jego odpowiedzi na temat rówieśników, należy tłumaczyć specyficznym miejscem, gdzie były prowadzone badania, jakim jest klasa szkolna. Zadawanie pytań na temat rówieśników wśród uczniów, skupionych w jednej klasie rodzi ryzyko otrzymania zawyżonych danych na temat zasięgu zjawiska, bowiem dzieci często mogą mieć na myśli te same osoby. Ponadto dzieci mogą się przechwalać między sobą

i głosić nieprawdziwe rzeczy. W przypadku odpowiedzi dotyczących gimnazjalistów na własny temat owe obawy wydają się być bezzasadne, bowiem posiadają oni pełną wiedzę na temat zdarzeń, które im się przytrafiły.

5.2 Wykorzystywanie seksualne – kryteria merytoryczne

W przypadku wykorzystania seksualnego dzieci bardzo ważne są dwa kryteria, które będą kwalifikowały daną sytuację do jednej z pięciu form wykorzystywania seksualnego:

- wiek dziecka - dany czyn musiał się wydarzyć przed ukończeniem 15 roku życia,
- wiek sprawcy - musiała to być osoba starsza od dziecka.

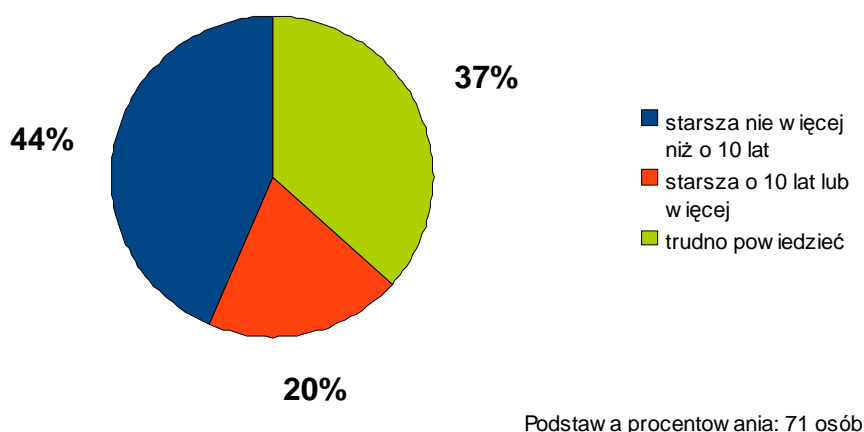
Tylko czyn spełniający powyższe wymogi jest zaliczany do przemocy seksualnej wobec dzieci.

5.3 Komentarze o charakterze seksualnym

Jednym z aspektów wykorzystywania seksualnego dzieci, jak to było zdefiniowane wcześniej, są komentarze o charakterze seksualnym, kierowane pod adresem dzieci. Sposób, w jaki zadaliśmy to pytanie dopuszczał możliwość natknięcia się na akty tego typu nie tylko w sytuacji bezpośredniego kontaktu, ale także w formie pisanej, na przykład za pośrednictwem Internetu, czy też telefonów komórkowych: *„Czy zdarzyło się, by ktoś mówił lub pisał o rzeczach związanych z seksem, które dotyczyły Ciebie, albo twojego ciała?”*.

Blisko 40% wszystkich uczniów odpowiadających na to pytanie udzieliło odpowiedzi, że zna co najmniej jednego rówieśnika, który spotkał się z sytuacją tego typu, z czego prawie 25% zna kilka takich osób. Do owych deklaracji należy podchodzić jednak z pewną ostrożnością, bowiem należy pamiętać, że badanie przeprowadzaliśmy w klasach szkolnych, dlatego też uczniowie myśląc o owych przypadkach, często mogli mieć na myśli tą samą osobę. Nie ulega jednak wątpliwości, że dzieci często są mimowolnymi ofiarami komentarzy seksualnych pod swoim adresem, co może mieć negatywny wpływ na ich psychikę.

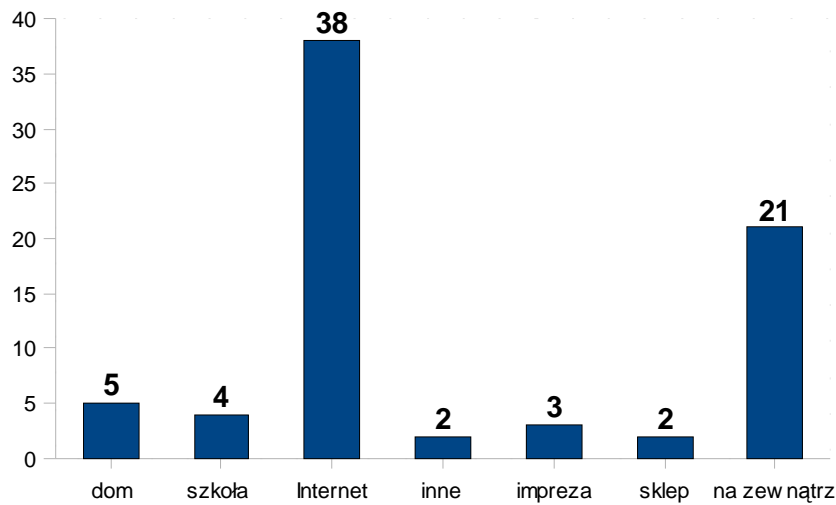
Lepszym wskaźnikiem, obrazującym skalę tego zjawiska mogą być deklaracje respondentów. Z uwagi na przyjęte przez nas kryteria definicyjne, przedstawione powyżej, prezentowane wyniki dotyczą tylko i wyłącznie gimnazjalistów, którzy doświadczyli tego typu sytuacji przed ukończeniem 15 roku życia i gdzie sprawcą była osoba starsza od respondenta. Z komentarzami seksualnymi pod swoim adresem miało do czynienia 8,7% przebadanych gimnazjalistów, spełniających powyższe kryteria.

Rysunek 3: Komentarze seksualne ze względu na wiek sprawcy

Jak widzimy na powyższym wykresie, prawie co drugi sprawca tych czynów był osobą starszą nie więcej niż o 10 lat, a co piąta osoba, była starsza od dziecka o więcej niż 10 lat. W 90% przypadkach wydarzyło się to w gimnazjum, ale jeszcze zanim dzieci ukończyły 15 rok życia. W 3 przypadkach na 4 była to osoba nieznajoma, a w pozostałych sytuacjach była to osoba znajoma, ale spoza rodziny. Tak więc dzieci z tego typu komentarzami z reguły spotkały się ze strony osób nieznajomych, starszych od nich, ale jeszcze nie w pełni dojrzałych. Gdy przeanalizujemy miejsca, gdzie takie sytuacje miały miejsce, okaże się, że w większości były to sytuacje przypadkowe.

Liczba w skazań

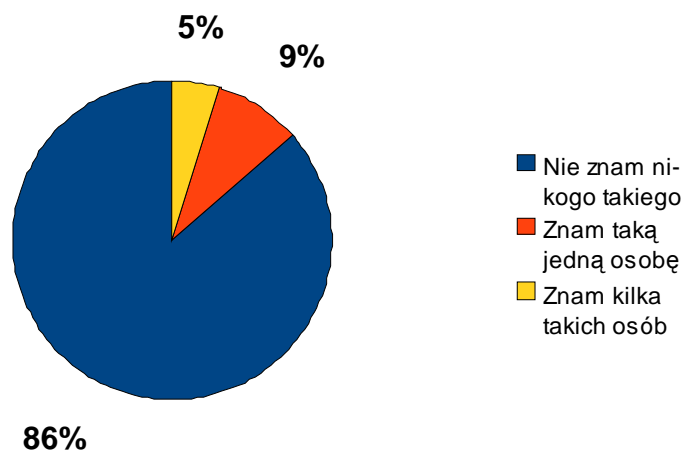
Rysunek 4: Miejsca, gdzie dziecko było ofiarą komentarzy seksualnych

W większości przypadków wystosowanie komentarzy seksualnych wobec dziecka odbywało się poprzez Internet. Nieco rzadziej, ale równie często dochodziło do tego typu wydarzeń na zewnątrz, a więc w takich miejscach jak: na przykład park czy sklep. W tym wypadku nie dziwi fakt, że sprawcą była osoba nieznaną.

5.4 Obnażanie

Nieco bardziej dotkliwą formą wykorzystywania seksualnego są czyny, które zostały przez nas określone jako obnażanie. Pytanie o to, czy takie sytuacje miały miejsce, zadaliśmy gimnazjalistom w następującej postaci: „Czy ktoś zmuszał Cię do oglądania intymnych części swego ciała - przy użyciu siły lub z zaskoczenia?”

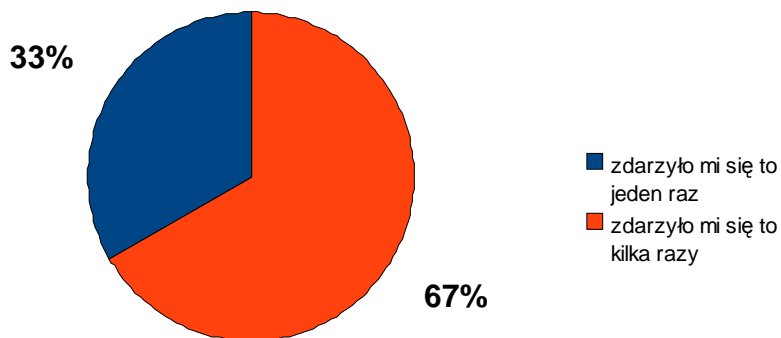
14% ankietowanych gimnazjalistów zna co najmniej jedną osobę, która została postawiona w takiej sytuacji.

Podstawa procentowania: 841 osób

Rysunek 5: Znajomi respondenta, którzy byli ofiarami obnażania

Do tego, że gimnazjalista był zmuszany do oglądania intymnych części ciała innej osoby, przyznało się 4,3% przebadanych gimnazjalistów, co stanowi 36 uczniów. W przypadku takich zdarzeń warto sprawdzić, jak często do nich dochodziło.

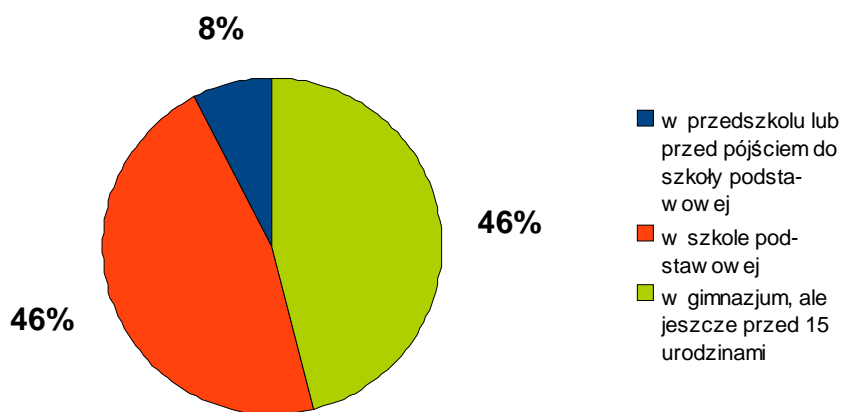

Podstawa procentowania 36 osób

Rysunek 6: Dzieci będące ofiarami obnażania się osób trzecich

Jak widzimy, prawie co 7 dziecko doświadczyło tego więcej niż jeden raz. Podobnie jak w przypadku komentarzy seksualnych, kierowanych pod adresem dziecka, w większości, bowiem w 77% przypadkach (30 dzieci), była to osoba nieznajoma. W 15% sytuacji była to

osoba znajoma spoza rodziny (6 dzieci), a w 8% przypadków była to osoba z rodziny (3 dzieci). Kiedy dziecko znalazło się w takiej sytuacji więcej niż jeden raz, częściej sprawcą był nieznajomy, niż w przypadku, kiedy było to zdarzenie incydentalne. Odsetek wskazań na nieznajomego wzrasta z 75% (18 dzieci) wśród ogółu dzieci, które znalazły się w tego typu sytuacji raz do 92% (11 dzieci), gdy miało to miejsce kilka razy⁶.

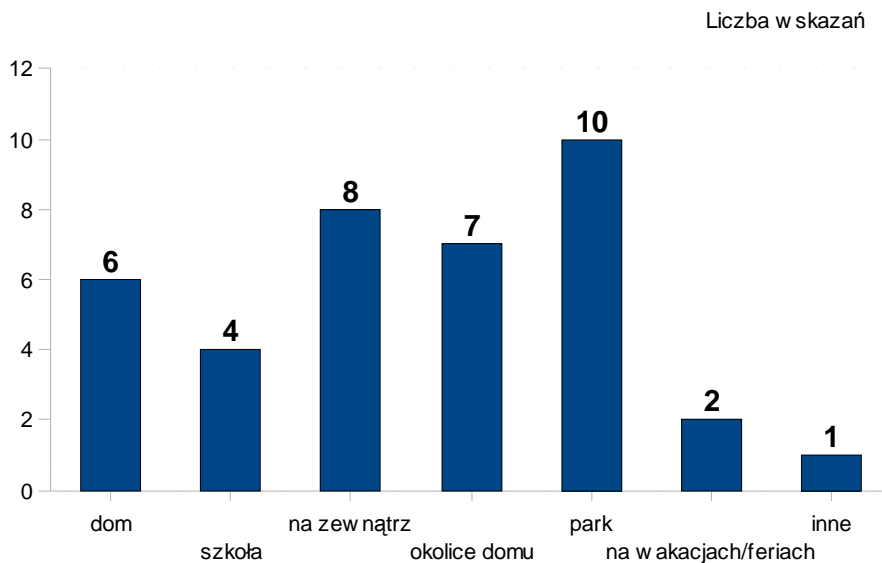

Podstawa procentowania 39 osób

Rysunek 7: Wiek, w którym dziecko było ofiarą obnażania

Tego typu zdarzenia miały miejsce tak samo często, gdy uczniowie byli w szkole podstawowej, jak i gdy byli w gimnazjum. Takie odpowiedzi za każdym razem wskazało 46% przebadanych gimnazjalistów (18 dzieci), którzy byli zmuszani do oglądania intymnych części ciała osób trzecich. W 60% przypadkach sprawca był osobą starszą o więcej niż 10 lat (24 dzieci), a blisko 30% gimnazjalistów nie potrafiło określić wieku sprawcy (11 dzieci).

⁶ Mniejsza liczba dzieci pomimo wyższego procenta odpowiedzi, w przypadku gdy dziecko było ofiarą obnażania kilka razy w porównaniu do sytuacji kiedy miało to miejsce raz, wynika z tego, że ogólnie w całej próbie mniej dzieci doświadczyło tego typu sytuacji w takiej częstotliwości, co było pokazane wcześniej.

Rysunek 8: Miejsca, w których dziecko było ofiarą obnażania

W większości przypadków tego typu sytuacje wydarzyły się w miejscach publicznych, na zewnątrz, co stanowi 66% tego typu sytuacji (25 dzieci). 6 gimnazjalistów jako miejsce obnażania wskazało dom, a 4 szkołę. Gdy uczeń był zmuszany do oglądania intymnych części ciała innej osoby w domu, jedynie 2 uczniów jako sprawcę wskazało kogoś z rodziny.

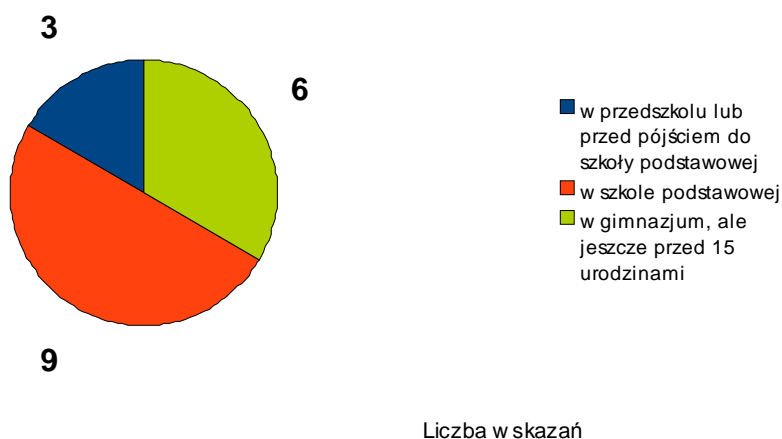
5.5 Molestowanie

Pytanie brzmiące następująco: „Czy ktoś, *wbrew Twojej woli, dotykał intymnych części Twojego ciała i/lub zmuszał, byś i Ty tak go dotykał/a?*” wskazywało na fakt molestowania dziecka przez osobę starszą.

Co 10 gimnazjalista (80 dzieci) z wszystkich przebadanych osób znał przynajmniej jednego rówieśnika, który był molestowany. W 35% przypadków (21 dzieci) znajomy respondenta był molestowany więcej niż jeden raz.

Gdy zapytano o sytuacje, których doświadczył respondent, okazało się, że 2% przebadanych dzieci (17 dzieci) było molestowanych zanim ukończyli 15 rok życia, a sprawcą tego czynu

była osoba od nich starsza. W 70% przypadków sprawcą była osoba starsza nie więcej niż o 10 lat (12 dzieci). Jeden z przebadanych gimnazjalistów wskazał, że był ofiarą tej formy wykorzystywania seksualnego więcej niż jeden raz. W pozostałych przypadkach było to zdarzenie incydentalne.

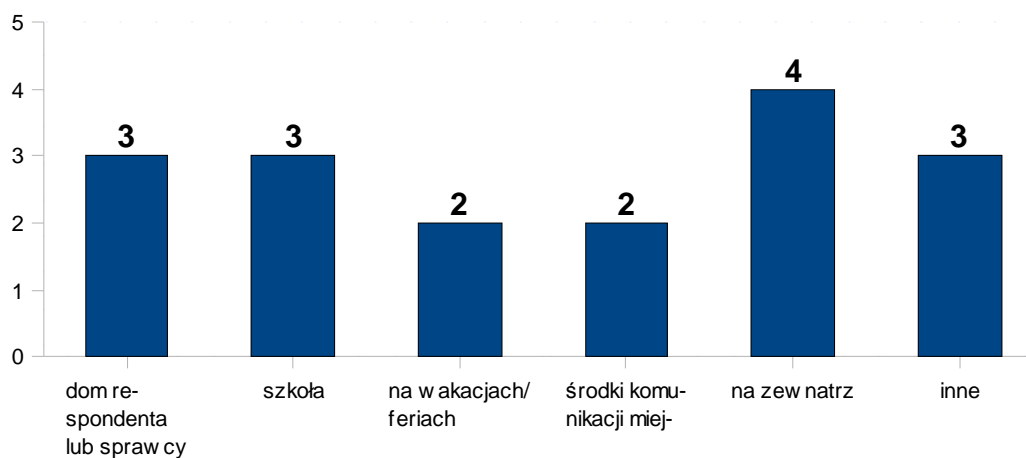

Rysunek 9: Wiek, w którym dziecko było molestowane

Co trzeci uczeń z ogółu dzieci molestowanych (6 dzieci), gdy zdarzenie to miało miejsce, był w gimnazjum. Zdecydowana większość, bowiem 50% dzieci (9 dzieci), była wtedy w szkole podstawowej.

Poniższy wykres prezentuje informacje na temat miejsc, w których dzieci były molestowane.

Wskazania- 17 osób.

Rysunek 10: Miejsca, w których dzieci były molestowane

Podobnie jak było to w przypadku obnażania, większość tego typu czynów wydarzyło się na zewnątrz (park, podwórko). 4 gimnazjalistów było molestowanych w szkole. W przypadku miejsca zdarzenia, jakim był dom respondenta (1 przypadek), sprawcą nie była osoba z rodziny.

Do bycia dotykanym przez kogoś z rodziny przyznało się 2 dzieci, co stanowi 12% wśród ogółu dzieci molestowanych. 11 dzieci było molestowanych przez kogoś znajomego spoza rodziny (66% dzieci molestowanych). 2 dzieci odpowiedziało, że sprawcą była osoba nieznaną. Trzech sprawców było wtedy pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, a co do czterech respondenci nie potrafili tego jednoznacznie orzec.

5.6 Stosunek seksualny

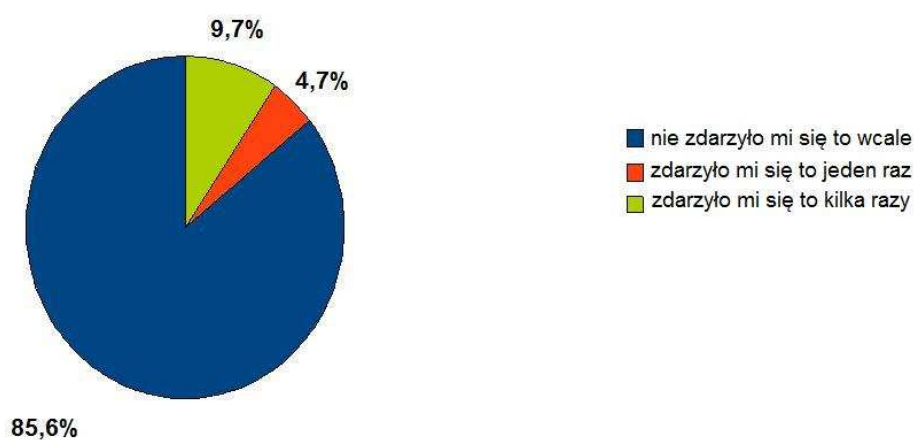
Odpowiedź na pytanie: „Czy Ty odbyłeś stosunek seksualny w jakiegokolwiek postaci?” jest wskaźnikiem najbardziej bezpośredniej formy wykorzystywania seksualnego, która zagrożona jest karą pozbawienia wolności, w wymiarze 10 lat.

43% wszystkich przebadanych gimnazjalistów odpowiedziało, że nie zna żadnej osoby w swoim wieku, która odbyła stosunek seksualny. Prawie 40% gimnazjalistów zna kilka takich osób, a co piąty gimnazjalista zna jedną taką osobę. Interpretując te dane należy pamiętać, że nie dotyczą one wykorzystywania seksualnego dzieci, bowiem nie są brane pod uwagę tak istotne kryteria jak wiek sprawcy i wiek dziecka. Możemy je interpretować bardziej w kategorii szeroko pojętych doświadczeń seksualnych gimnazjalistów. Sześciu

gimnazjalistów, którzy znają co najmniej jednego rówieśnika, który ma za sobą swój pierwszy stosunek seksualny, wskazało, że osoba ta została do niego zmuszona.

Jeśli pozostaniemy przy kategorii doświadczeń seksualnych, to okazuje się, że 15% gimnazjalistów odbyło co najmniej raz stosunek seksualny. Co 10 gimnazjalista zadeklarował, że miało to miejsce więcej niż jeden raz.

Doświadczenia seksualne gimnazjalistów

Podstawa procentowania 825 osoby

Rysunek 11: Doświadczenia seksualne gimnazjalistów

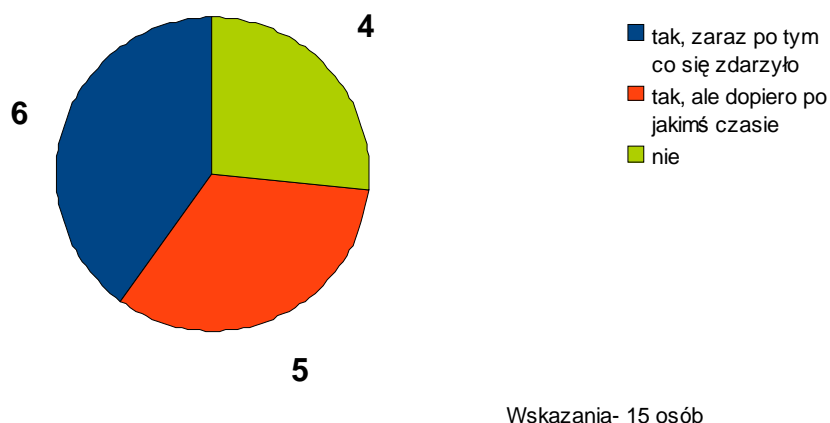
Znaczny odsetek gimnazjalistów do swoich doświadczeń seksualnych może więc zaliczyć odbycie stosunku seksualnego. Sprawą zasadniczą jest jednak poznanie, jaki odsetek z tych gimnazjalistów można zaliczyć do kategorii dzieci wykorzystywanych seksualnie. Aby to uczynić, należy przyjąć dwa podstawowe kryteria, a mianowicie wiek sprawcy i wiek dziecka. Przy takich założeniach okazuje się, że tylko 2% przebadanych gimnazjalistów (15 dzieci) zostało wykorzystanych seksualnie w taki sposób.

W przypadku połowy z owej grupy zdarzenie to miało miejsce jeden raz (7 dzieci), a w pozostałych przypadkach wydarzyło się to kilka razy (8 dzieci). To, że uczniowie przyznali się

do kilkakrotnych kontaktów seksualnych świadczy o tym, że ich życie seksualne zaczęło się stosunkowo wcześnie. Ponieważ nie zostali do tego zmuszeni, można przypuszczać, że była to ich świadoma decyzja, aby rozpocząć współżycie ze swoim starszym partnerem.

Wszystkie te sytuacje wydarzyły się, kiedy to respondenci byli w gimnazjum, ale jeszcze przed ich 15 urodzinami. Dwóch gimnazjalistów było wtedy pod wpływem środków odurzających lub alkoholu. Sprawcą była osoba starsza o nie więcej niż 10 lat i był nią znajomy spoza rodziny.

Dwie osoby zostały zmuszone do odbycia stosunku seksualnego. Tymi osobami były dziewczynki, które zostały zgwałcone: w pierwszym przypadku sprawcą była osoba znajoma spoza rodziny i miało to miejsce na zimowisku, zorganizowanym przez szkołę; w drugim przypadku sprawcą był nieznajomy i miało to miejsce w domu. W obu przypadkach o owym zdarzeniu zostali poinformowani rówieśnicy, a miało to miejsce zaraz po tym wydarzeniu lub po jakimś czasie od jego zajścia.

Rysunek 12: Czy respondent powiadomił kogoś o odbyciu stosunku seksualnego?

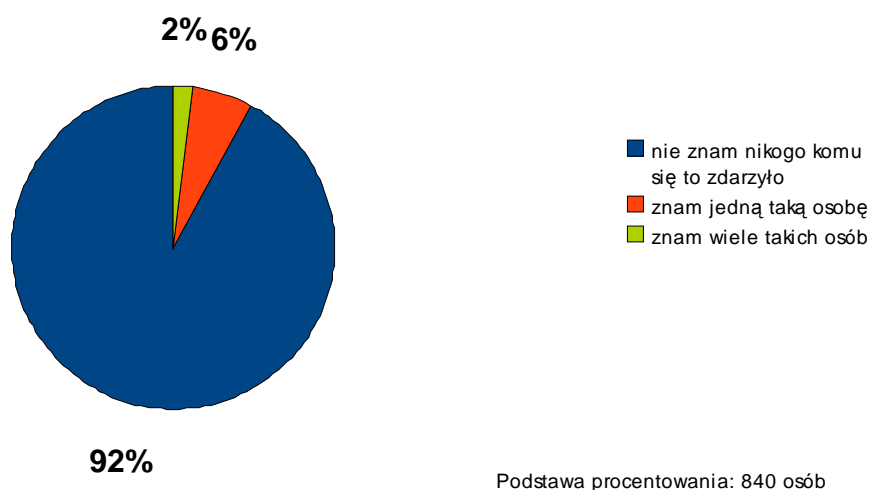
10 gimnazjalistów o tym, że odbyło stosunek seksualny, powiedziało koledze lub koleżance w swoim wieku. Żadne dziecko nie powiadomiło o tym fakcie osoby dorosłej, ale należy

pamiętać, że jedynie 2 osoby zostały do tego zmuszone, a pozostałe dzieci się na to zgodziły, a więc zapewne w ich mniemaniu był to czyn dojrzały, na który były gotowe.

Miejscem, gdzie doszło do odbycia stosunku seksualnego był dom respondenta (5 dzieci), dom znajomego (3 dzieci), dom partnera (4 dzieci), impreza (1 dziecko), bądź doszło do tego w innym miejscu niż te, które zostały wyżej wymienione (2 dzieci).

5.7 Pornografia

Ostatnią z badanych przez nas form wykorzystywania seksualnego były akty pornograficzne z udziałem dzieci. Pytanie skierowane do gimnazjalistów brzmiało następująco: „Czy Tobie zdarzyło się, że ktoś robił Ci zdjęcia albo nagrywał kamerą wideo, kiedy byłeś/łaś nagi/a?”

Rysunek 13: Znajomi respondenta będący ofiarą pornografii

8% (67 dzieci) ze wszystkich przebadanych gimnazjalistów zna co najmniej jedną osobę, która była nagrywana kamerą wideo, kiedy była naga, a wśród nich 2% (17 dzieci) zna wiele takich osób. Liczba gimnazjalistów, którzy byli wykorzystywani seksualnie w ten sposób spada, gdy weźmiemy pod uwagę deklaracje respondentów, dotyczące nich samych. Pięcioro dzieci, co stanowi 0,5% wśród ogółu przebadanych gimnazjalistów, przyznało się do tego, że było nagrywanych kamerą wideo, gdy byli nadzy. Tak duże różnice są spowodowane zapewne tym, że liczba dzieci w pierwszym przypadku dotyczy także tych powyżej 15 roku życia i dopuszczana jest tu możliwość sprawstwa przez rówieśnika, a więc

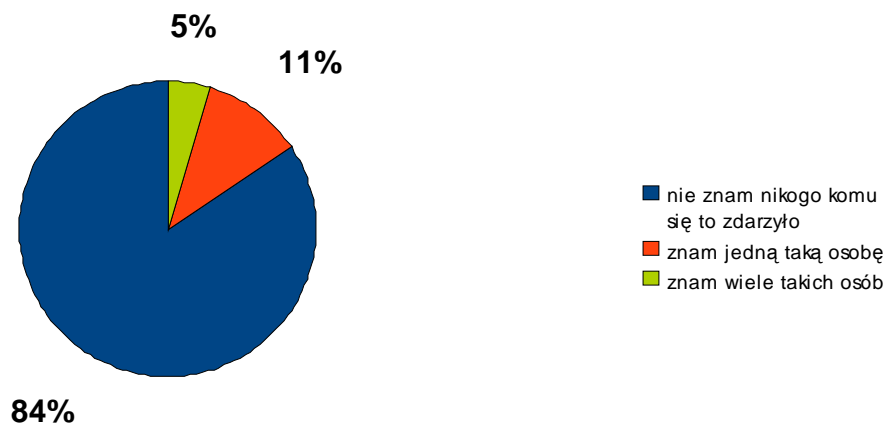
podobnie, jak było to w przypadku stosunku seksualnego, należy to raczej rozpatrywać w kategoriach doświadczeń seksualnych młodzieży.

Sprawcą w 2 przypadkach był nieznamy straszny o więcej niż 10 lat, a w pozostałych znajomy spoza rodziny starszy nie więcej niż o 10 lat. Poza jedną sytuacją, wszystkie te zdarzenia te miały miejsce jeden raz. Dwóch uczniów było wtedy w podstawówce, a pozostali uczęszczali do gimnazjum, ale miało to miejsce, zanim ukończyli 15 rok życia.

5.8 Internet

Przyjęta przez nas definicja wykorzystywania seksualnego nie zawiera w sobie takiego rodzaju przemocy seksualnej wobec dzieci, jakim jest zawieranie znajomości przez Internet, w wyniku której dziecko próbowano wykorzystać do celów seksualnych. Z uwagi na powszechność tego medium⁷ i różnych przestępstw, jakie się poprzez nie dokonują, postanowiono zapytać o to dzieci. W ankiecie, obok pytań dotyczących wykorzystywania seksualnego, znalazło się także następujące pytanie: *„Czy Tobie zdarzyło się zawrzeć w Internecie znajomość, w wyniku której próbowano wykorzystać Cię do celów seksualnych?”*

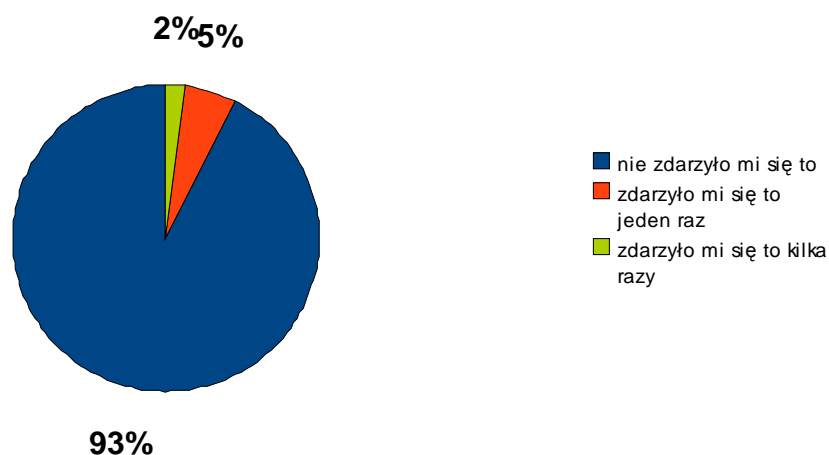
⁷ John Carr, „Internet, a wykorzystywanie seksualne dzieci i pornografia dziecięca”, http://www.dzieckokrzywdzone.pl/UserFiles/File/kwartalnik13/13_carr.pdf

Podstawa procentowania: 836 osób

Rysunek 14: Znajomy respondenta, którego próbowano wykorzystać do celów seksualnych przez Internet

Na tak postawione pytanie 16% gimnazjalistów odpowiedziało, że zna co najmniej jedną taką osobę. Tak jak i w poprzednich przypadkach deklaracje dotyczące tego zjawiska, gdy pytano o to, czy spotkało to samych respondentów są niższe i wynoszą 8% ogółu badanych dzieci (60 dzieci). Taki odsetek gimnazjalistów zawarł co najmniej jedną znajomość w Internecie, w wyniku której próbowano wykorzystać go do celów seksualnych.

Podstawa procentowania: 818 osób

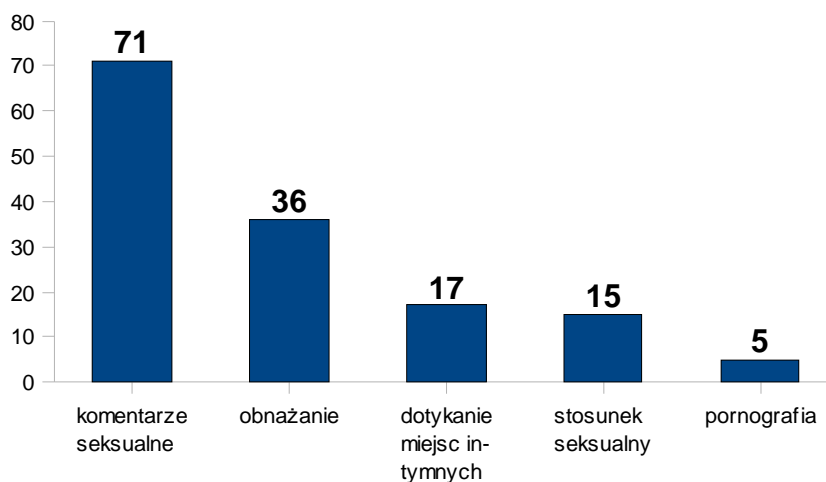
Rysunek 15: Zawarcie znajomości w Internecie, w wyniku której próbowano wykorzystać dziecko do celów seksualnych

5% przebadanych gimnazjalistów (44 dzieci) spotkało się z taką propozycją jeden raz, a 2% (16 dzieci) miało z tym do czynienia więcej niż jeden raz.

Próby wykorzystania dzieci do celów seksualnych przez Internet dotyczą zatem znacznej części przebadanych gimnazjalistów, ale należy pamiętać, że w odniesieniu do tej formy nie czyniono rozgraniczenia na wiek sprawcy i dziecka. Ten odsetek obrazuje jedynie skalę tego zjawiska, dotyczącą uczniów przebadanych gimnazjów, ale nie mówi nic w sposób bezpośredni o przemoc seksualnej wobec dzieci. Abstrahując od tych kwestii, tak duży odsetek gimnazjalistów powinien jednak wyczulić na zwracanie szczególnej uwagi na opisywane powyżej zagrożenie.

5.9 Wykorzystywanie seksualne dzieci

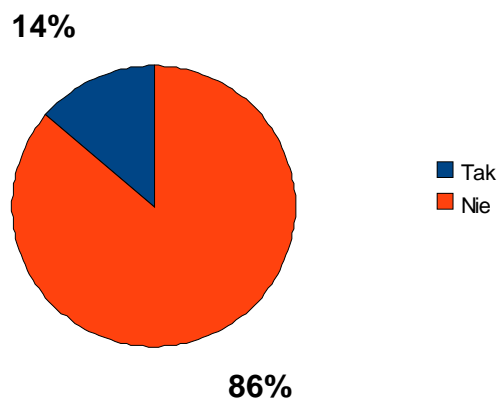
Tak, jak to było pokazane wcześniej, przyjęta przez nas definicja wykorzystywania seksualnego dzieci zawiera pięć form zachowań: komentarze seksualne, obnażanie, dotykanie miejsc intymnych, stosunek seksualny i pornografia. Poniżej zostaną jeszcze raz przywołane wyniki, tym razem zbiorcze, obrazujące liczbę dzieci, które doświadczyły tego typu sytuacji.

Rysunek 16: Wykorzystywanie seksualne dzieci - skala zjawiska

Zdecydowanie najczęstsze są sytuacje, kiedy to dzieci są narażone na komentarze seksualne pod swoim adresem. O połowę rzadziej są ofiarami ekshibicjonizmu. Te dwie formy wykorzystywania seksualnego dzieci nie wymagają kontaktu fizycznego ze sprawcą, co przekłada się na fakt, że najczęściej sprawcą jest nieznajomy. Jeszcze mniejsza jest liczba dzieci, które były molestowane lub które odbyły stosunek seksualny.

Warto przedstawić zestawienie zbiorcze, które będzie obrazowało bardzo ogólną skalę wykorzystywania seksualnego dzieci. Dane na ten temat zostały pozyskane w ten sposób, że każdy uczeń, który doświadczył jednej z 5 wymienionych form wykorzystywania seksualnego dzieci, został zakwalifikowany do kategorii dzieci, które były wykorzystywane seksualnie.

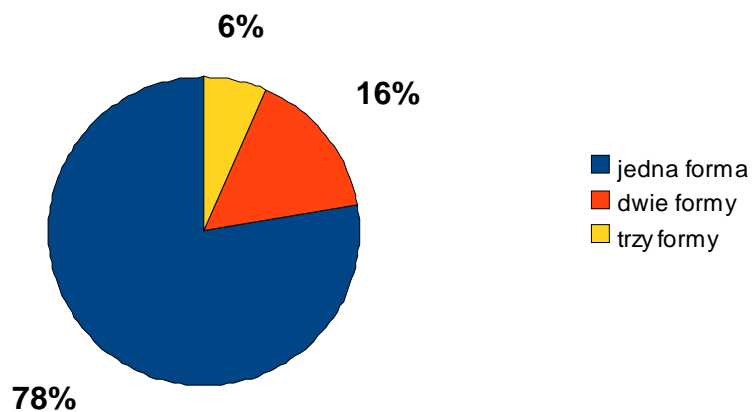

Rysunek 17: Skala wykorzystywania seksualnego

Analiza zestawionych w ten sposób danych pokazuje, że 14% przebadanych gimnazjalistów padło ofiarą wykorzystywania seksualnego ze strony osób starszych.

Równie ważne, co poznanie ilości aktów przemocy seksualnej wobec dzieci, jest także zobrazowanie tego, ile form przemocy seksualnej dotyczy poszczególnych respondentów.

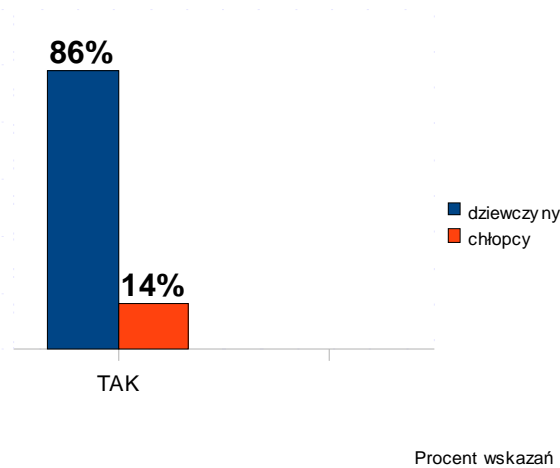
Blisko 11% wszystkich przebadanych gimnazjalistów (84 dzieci) doświadczyło jednej formy wykorzystywania seksualnego. Nieco ponad 2% gimnazjalistów (17 dzieci) doświadczyło 2 form wykorzystywania seksualnego, a mniej niż 1% (7 dzieci) miało do czynienia z 3 przejawami wykorzystywania seksualnego. Poniższy wykres przedstawia tę kwestię procentowo w grupie wszystkich gimnazjalistów, którzy byli wykorzystywani seksualnie.

Podstawa procentowania: 108 osób

Rysunek 18: Odsetek dzieci będących ofiarą wykorzystywania seksualnego ze względu na ilość form wykorzystywania seksualnego

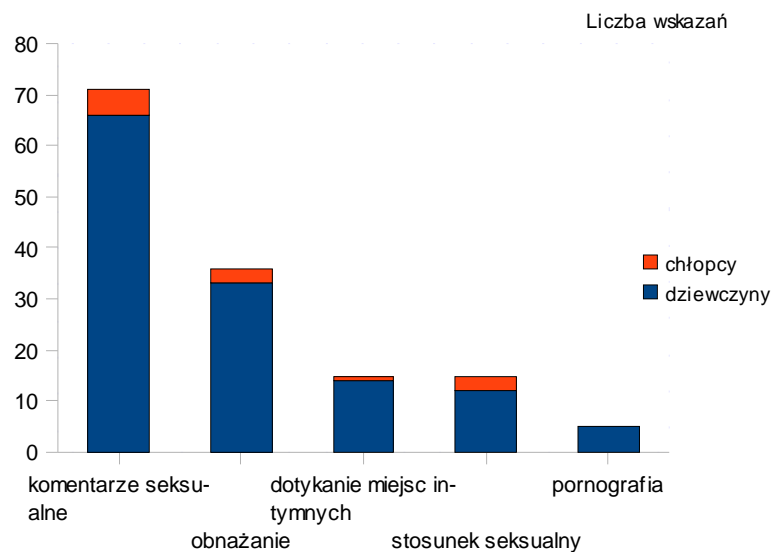
Zdecydowana większość gimnazjalistów została dotknięta jedną formą wykorzystywania seksualnego. Mając na względzie to, że najczęstsze są komentarze seksualne oraz akty ekshibicjonizmu, oznacza to, że zdecydowana większość dzieci doświadcza stosunkowo najłżejszych rodzajów wykorzystywania seksualnego, które były przedmiotem badania.

Rysunek 19: Wykorzystywanie seksualne dzieci ze względu na płeć

Okazuje się również, że to czy dziecko będzie ofiarą wykorzystywania seksualnego, czy też nie, w dużej mierze zależy od płci. Dziewczęta są zdecydowanie częściej ofiarami wykorzystywania seksualnego niż chłopcy, co dobrze obrazuje poniższy wykres.

Owe różnice uwypuklają się jeszcze bardziej, gdy przyjrzymy się poszczególnym formom wykorzystywania, także w podziale na płeć.

Rysunek 20: Wykorzystywanie seksualne dzieci ze względu na płeć

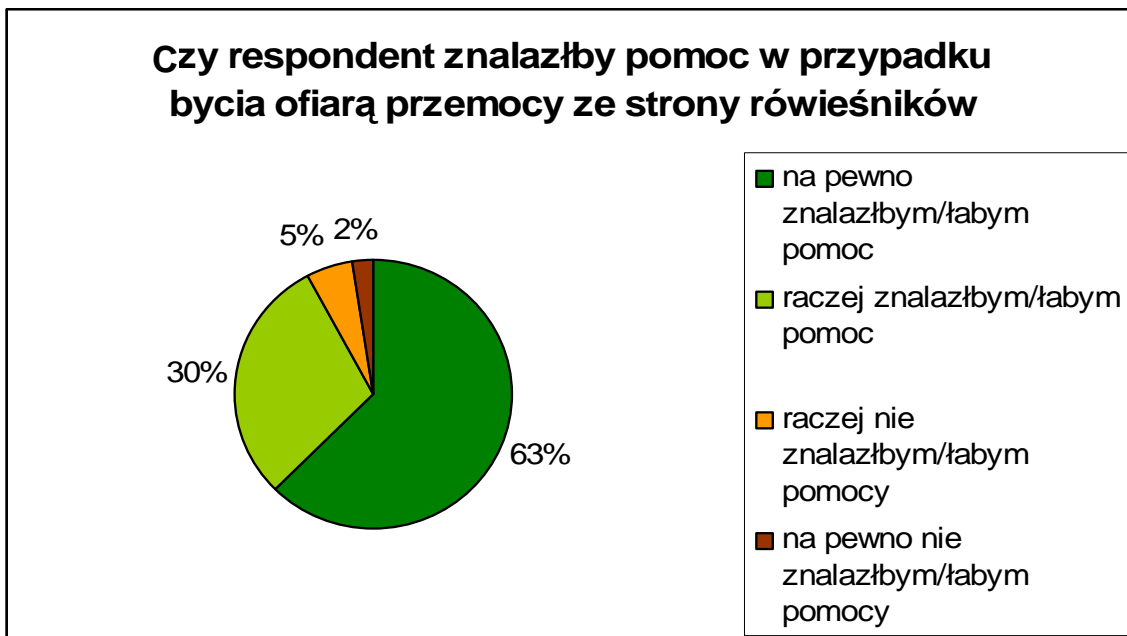
Chłopcy mają mniejszy udział liczbowy w każdej z form wykorzystywania seksualnego. Ponadto żaden z nich nie był zmuszany do nagrywania aktów pornograficznych. Powyższy stan rzeczy nie budzi specjalnego zdziwienia, gdy weźmiemy pod uwagę to, że ogół przestępstw na tle seksualnym dotyka kobiet, a sprawcami są na ogół mężczyźni. Jest więc to zgodne z ogólną tendencją w tym obszarze.

Perspektywa uzyskania pomocy

PRZEMOC RÓWIEŚNICZA I CODZIENNE PROBLEMY

6.1 Przemoc rówieśnicza

Ogólnie rzecz biorąc, przebadani gimnazjaliści mają poczucie, że znalazłoby pomoc w sytuacji problemów w swoim życiu codziennym. Zdecydowana większość z nich, bo aż 92%, deklaruje, że znalazłaby wsparcie w sytuacji doświadczania przemocy ze strony rówieśników, przy czym aż 62% wszystkich respondentów jest tego pewnych. Tylko nieco powyżej 2% respondentów jest pewnych, że nie znalazłoby pomoc w tej sytuacji. W podobnym stopniu optymistyczne są dzieci obu płci.

Rysunek 21: Perspektywa znalezienia pomocy w przypadku bycia ofiarą przemocy ze strony rówieśników

Wyraźnie jednak widać, że osoby, które już raz doświadczyły przemocy ze strony rówieśników są mniej optymistyczne, jeśli chodzi o przewidywania otrzymania pomocy w przypadku powtórzenia się takiej sytuacji. Wśród nich już tylko 80% przewiduje, że uzyskałoby pomoc (w porównaniu do 94% wśród respondentów, którzy nie doświadczyli przemocy ze strony rówieśników), a tylko nieco ponad połowa (52%) jest pewna, że taką pomoc by otrzymała. Dodatkowo 10% z tej grupy respondentów jest pewnych, że pomocy w takiej sytuacji nie znajdzie (w porównaniu do niecałych 2% zdecydowanych pesymistów w tym względzie w grupie osób, które przemocy ze strony rówieśników dotychczas nie doświadczyły).

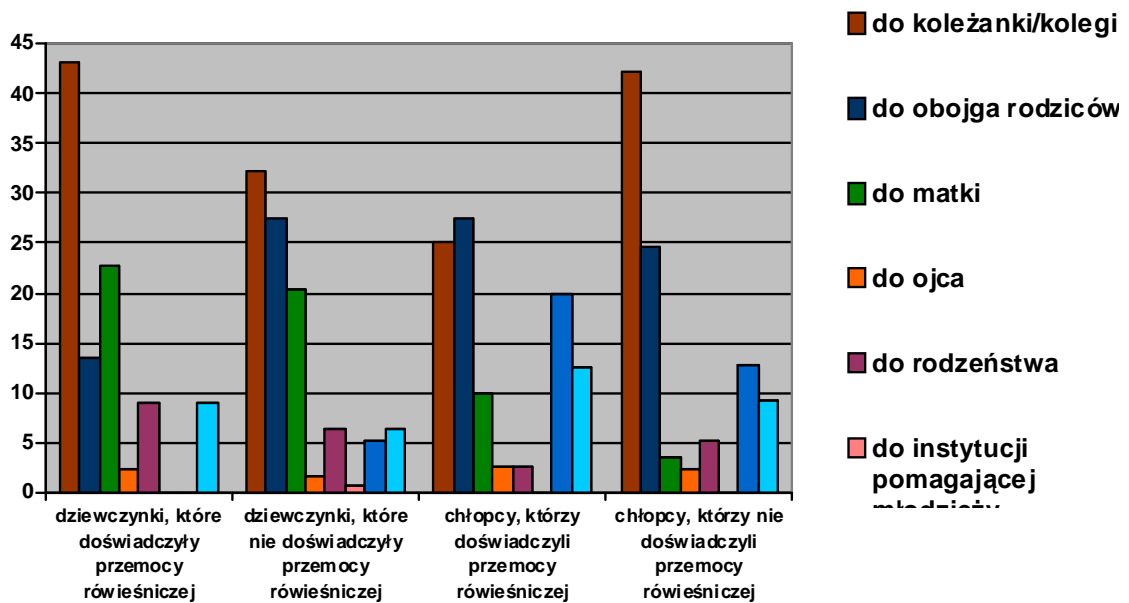
Na to, kogo dzieci poprosiłyby o pomoc, w przypadku doświadczenia agresji ze strony rówieśników, wpływ mają: płeć oraz wcześniejsze doświadczenia agresji rówieśniczej.

Wśród chłopców, którzy nie doświadczyli rówieśniczej przemocy przeważają (42%) tacy, którzy poprosiliby w takiej sytuacji o pomoc jakiegoś rówieśnika, a na drugim miejscu jako adresaci prośby o pomoc pod względem ilości wskazań w tej grupie plasują się rodzice (wybrał ich co czwarty z nich). Odsetek wskazań rówieśników jest stanowczo niższy (25%)

dla chłopców, którzy doświadczyli już wcześniej takiej przemocy - ci najczęściej zwróciliby się do obojga rodziców (27%) i stosunkowo częściej (10% w porównaniu do 3%) do matki albo do nauczyciela (12% w porównaniu do 9%). 20% chłopców, którzy mieli już do czynienia z przemocą rówieśniczą (w porównaniu do 13% bez takiego doświadczenia) poprosiłoby o pomoc osoby określone jako „inne”.

W przeciwieństwie do chłopców, dziewczyny, które mają za sobą doświadczenia przemocy rówieśniczej, zwróciłyby się po pomoc, w przypadku ponownego doświadczenia tego typu sytuacji, raczej do rówieśników - 43% (w porównaniu z 32% wśród koleżanek, które nie mają wcześniejszych doświadczeń przemocy), niż do plasującej się w ich przypadku na drugim miejscu matki - 23% (podobny odsetek wyborów mam jest także wśród reszty dziewcząt). Co dziwne, w porównaniu z resztą dziewcząt (27%), a także ze wszystkimi chłopcami, niewielki odsetek z dziewcząt dotkniętych już wcześniej przemocą - 14%, wybrałoby na swoich powierników i obrońców oboje rodziców. Nieco więcej z tej grupy niż z ogółu dziewcząt poprosiłoby o pomoc także nauczycieli - 9% albo rodzeństwo - 9% (które było kategorią marginalną w przypadku chłopców).

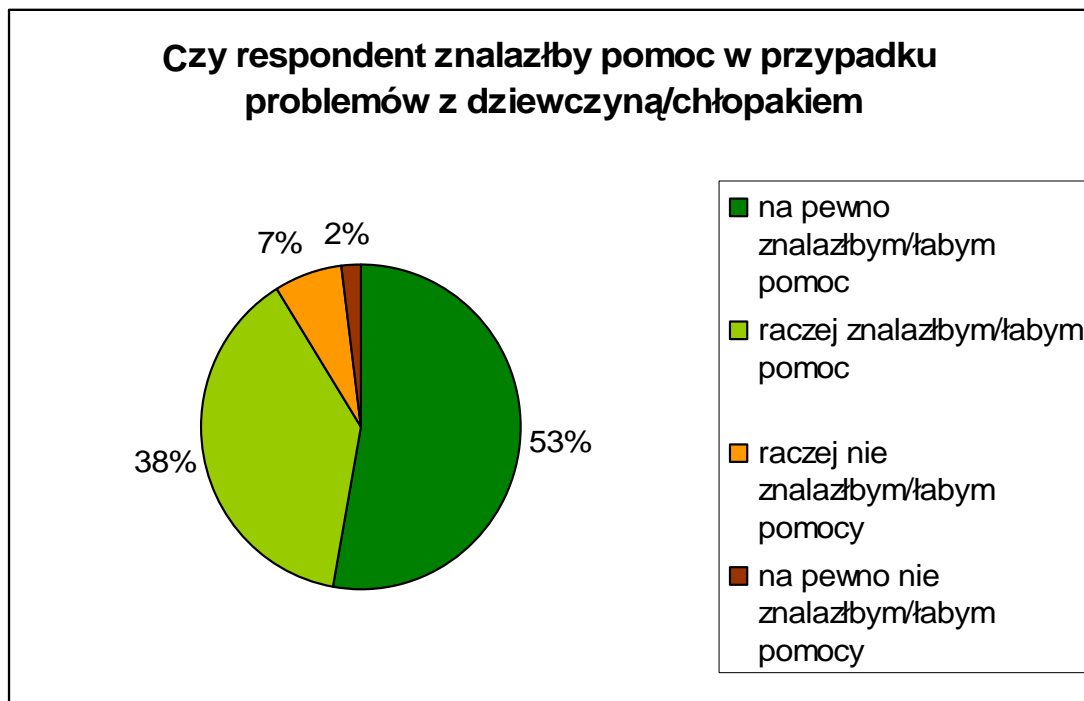
Ogólnie rzecz biorąc, w przeciwieństwie do pokrzywdzonych wcześniej przez rówieśników chłopców, pokrzywdzone dziewczynki nie tylko nie przestają liczyć na swoje koleżanki czy kolegów, ale nawet są skłonne ufać w ich pomoc bardziej. O ile wielu chłopców, bez względu na wszystko, w dużej mierze skłonnych jest prosić o pomoc oboje rodziców, o tyle dziewczynki, które już raz doznały pomocy rówieśniczej, są prawie o połowę mniej skłonne (niż wszyscy chłopcy i pozostałe dziewczęta) się do nich zwrócić. Dla co piątej z nich, podobnie jest wśród reszty dziewcząt, osobą zaufaną jest matka, której ufa też co 10 chłopak pokrzywdzony przez rówieśników (spośród reszty chłopców bardzo niewielu by się do niej zgłosiło). Dla co 10. pokrzywdzonej dziewczynki pierwszym źródłem pomocy jest rodzeństwo. Wśród wcześniej pokrzywdzonych chłopców i dziewczyn coraz więcej zwróciłoby się też do nauczyciela, a wśród chłopców aż co 5. zwróciłoby się do osoby, która nie została wymieniona na liście.

Rysunek 22: Osoba, do której respondent zwróciłby się najpierw w przypadku bycia ofiarą przemocy ze strony rówieśników

6.2. Problemy z partnerem

Ogólnie respondenci są też optymistami względem uzyskania pomocy w sytuacji problemów z partnerem. W tym przypadku także dziewięciu na dziesięciu z nich (91%) deklaruje, że mieliby się do kogo zwrócić, warto jednak zauważyć, że już tylko nieco ponad połowa (53%) respondentów jest tego pewna.

Rysunek 23: Perspektywa znalezienia pomocy w przypadku problemów z dziewczyną/chłopakiem

W przypadku problemów z chłopakiem lub dziewczyną respondenci w zdecydowanej większości przypadków (69%) zwróciliby się z prośbą o wsparcie do bliskiego sobie rówieśnika. Drugim najważniejszym powiernikiem spraw sercowych czy intymnych przebadanych gimnazjalistów jest matka - jako pierwsze źródło pomocy w takich sprawach wskazało ją 9% badanych. Zaufanie w tym względzie część badanych miała także do rodzeństwa i obojga rodziców (po ok. 6% wskazań). Pozostałe możliwości uzyskały bardzo niewiele wskazań.

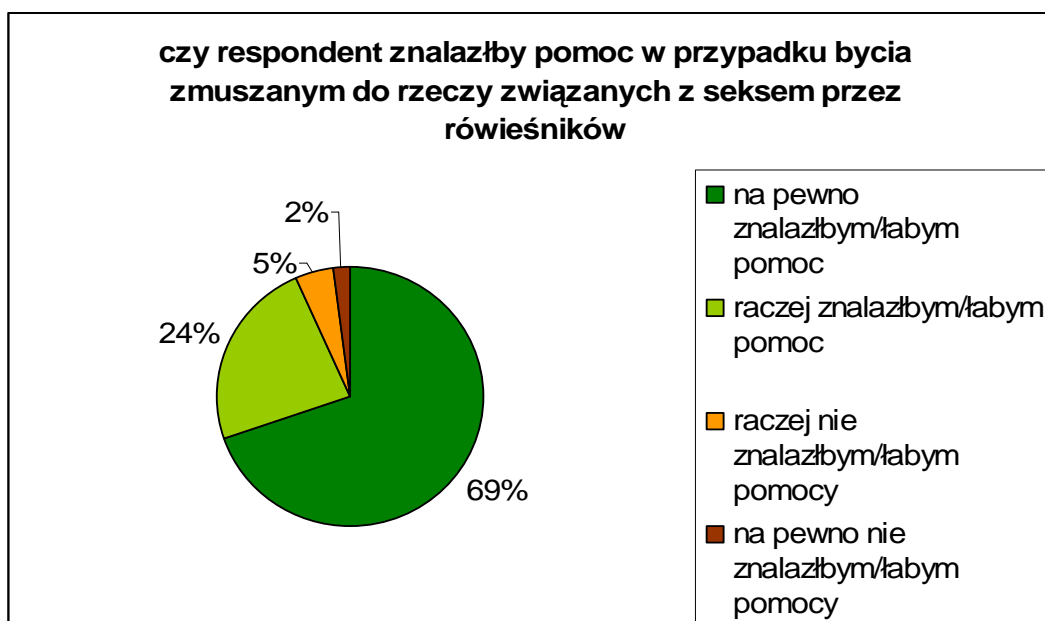

Rysunek 24: Osoba, do której respondent zwróciłby się w pierwszej kolejności w przypadku problemów z dziewczyną/chłopakiem

WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE

6.3 Pomoc w przypadku doświadczenia przemocy na tle seksualnym ze strony rówieśników

Większość respondentów - 93%, wierzy, że znalazłaby pomoc, w przypadku bycia zmuszanym do rzeczy związanych z seksem przez rówieśników, a 69% jest tego nawet pewna. Wyniki w podziale na obie płcie w tym względzie są prawie identyczne.

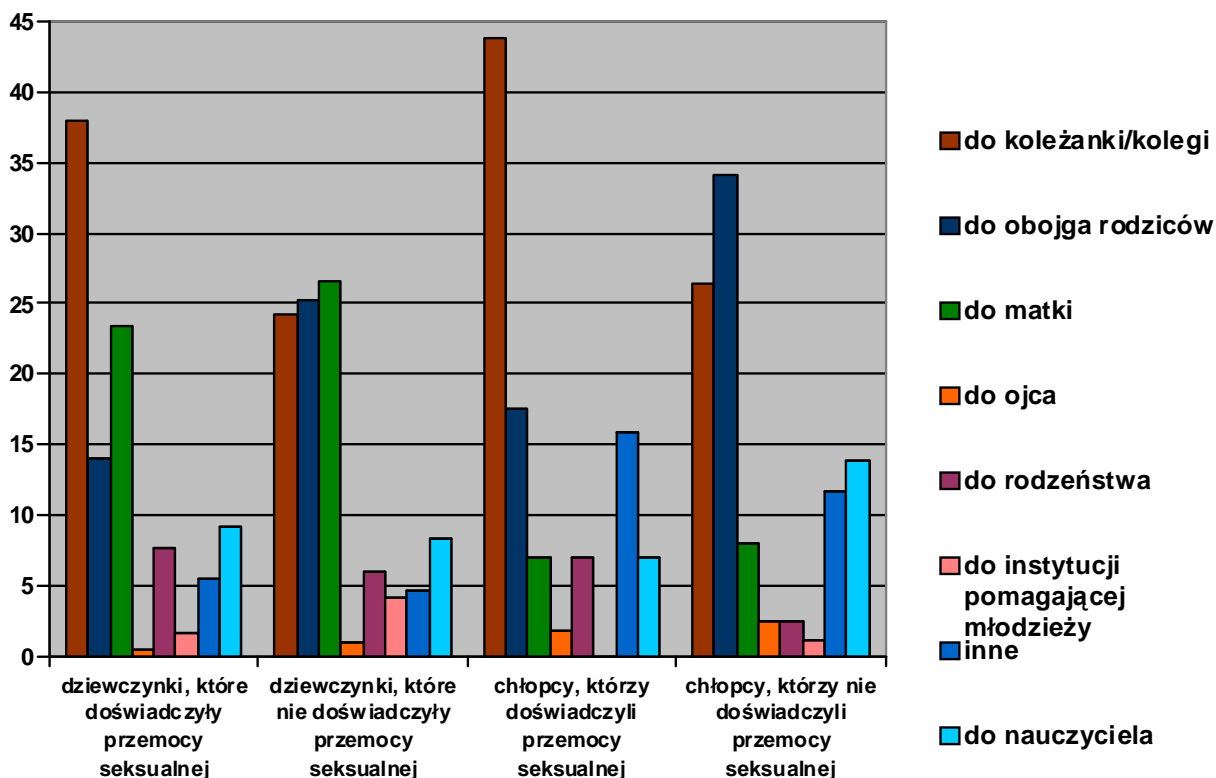
Rysunek 25: Perspektywa znalezienia pomocy w przypadku bycia zmuszanym do rzeczy związanych z seksem przez rówieśników

Nieco inaczej sprawa ma się w przypadku wyboru adresatów próśb o ewentualną pomoc - tym razem chłopcy i dziewczęta, a także ci, którzy mieli doświadczenie przemocy seksualnej już za sobą i niepokrzywdzeni, odpowiadali nieco inaczej.

Wśród dziewczynek niedoświadczonych przemocą na tle seksualnym, w przypadku molestowania przez rówieśnika mniej więcej co czwarta zwróciłaby się po pomoc do kogoś w swoim wieku, co czwarta do obojga rodziców i co czwarta do matki. Wśród pokrzywdzonych dziewczynek nadal prawie co czwarta (23,4%) zwróciłaby się do matki, ale już tylko 14% z nich do obojga rodziców i aż 38% do rówieśnika.

Wśród niemolestowanych chłopców największa część zwróciłaby się o pomoc do obojga rodziców (34%, czyli prawie 10% więcej niż wśród niemolestowanych dziewczynek), a co czwarty zwróciłby się do kolegi lub koleżanki. Chłopcy, którzy przynajmniej raz doznali krzywdy na tle seksualnym, wybierali rówieśników na powierników i źródła pomocy aż w 44% przypadków. Ważne wydaje się też podkreślenie, że dla chłopców, zwłaszcza tych pokrzywdzonych (16%), ważna była kategoria inne, ale niestety nie wiemy, co dokładnie mieli na myśli przy jej wyborze.

Istotne wydaje się też, że istotnym źródłem pomocy w takiej sprawie jest dla gimnazjalistów nauczyciel - zgłosiłoby się do niego w pierwszej kolejności nawet około 14% pokrzywdzonych chłopców i około 8% pozostałych dzieci. W przypadku wszystkich dziewczynek i pokrzywdzonych chłopców dość ważną grupą wsparcia byłoby rodzeństwo, istnieje też grupa niepokrzywdzonych dziewcząt (4%), która zgłosiłaby się bezpośrednio do organizacji zajmującej się pomaganiem młodzieży. Jednakże ta kategoria była w ogóle wybierana niezwykle rzadko.

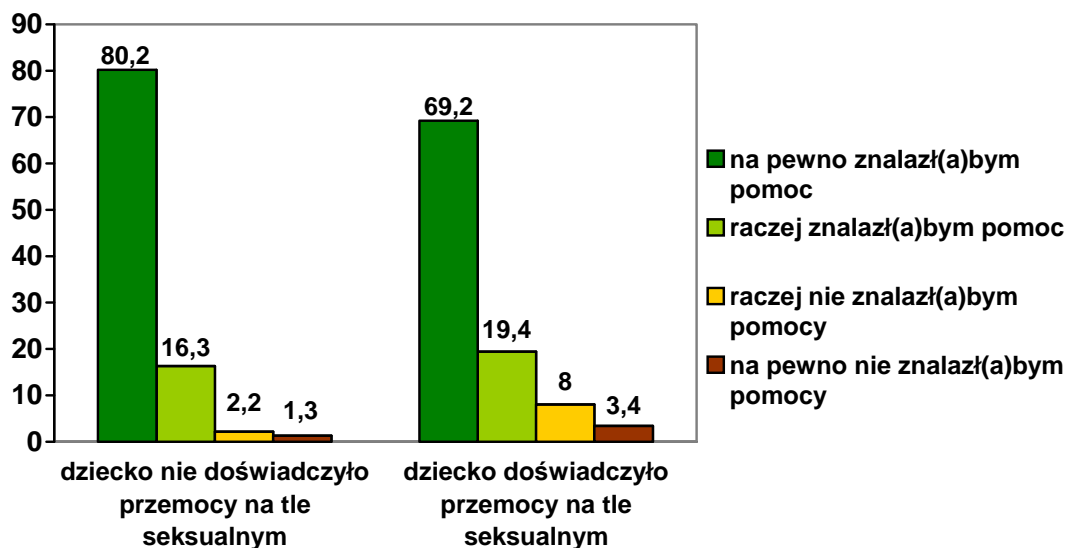

Rysunek 26: Do kogo respondent zwróciłby się najpierw w przypadku bycia ofiarą przemocy na tle seksualnym ze strony rówieśników? (dane w procentach)

6.4 Pomoc w przypadku doświadczania przemocy na tle seksualnym ze strony nauczyciela

Na przewidywania uzyskania pomocy, w przypadku bycia zmuszonym do rzeczy związanych z seksem przez nauczyciela, różnica w stopniu optymizmu między dziećmi, które już co najmniej raz doświadczyły jakiegokolwiek przemocy na tle seksualnym a pozostałymi wynosi

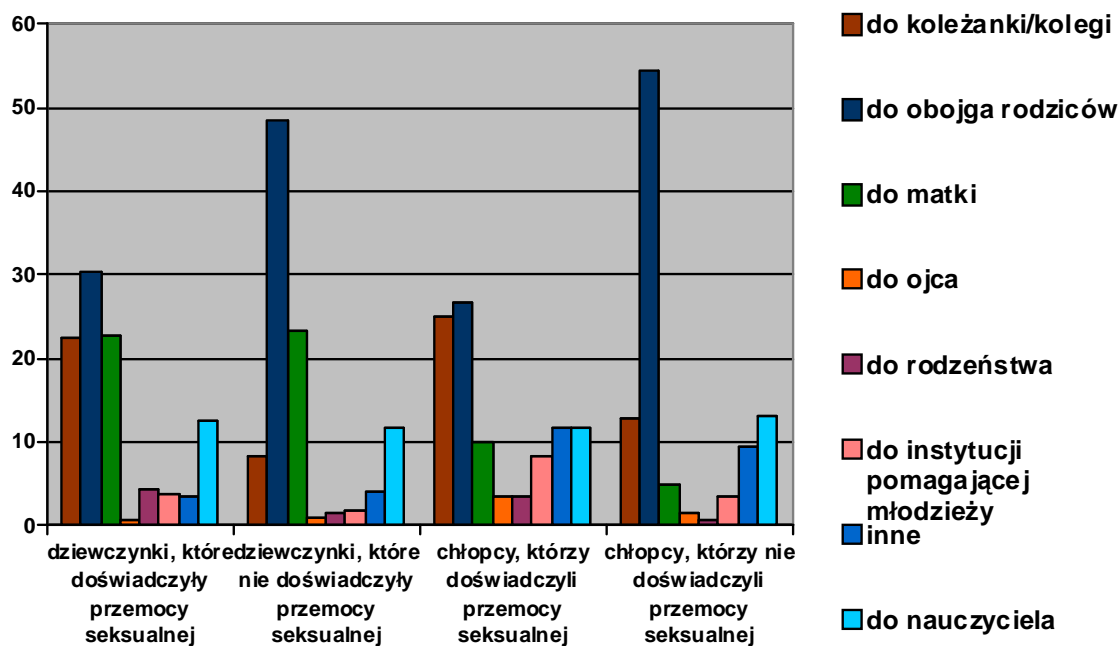
ok. 7% - wśród nich wysoki odsetek ma nadal poczucie, że mogą liczyć na pomoc - ok. 90%, ale jest to mniej w porównaniu do 97% pozostałych badanych. Chociaż odsetki wśród płci są podobne, to chłopcy byli w swoim przekonaniu silniej utwierdzeni.

Rysunek 27: Czy respondent znalazłby pomoc, w przypadku bycia zmuszonym do rzeczy związanych z seksem przez nauczyciela? (dane w procentach)

Dodatkowe różnice między płciami widać natomiast ponownie, jeśli przyjrzymy się adresatom próśb dzieci. Co prawda, zarówno w przypadku dziewcząt, jak i chłopców odsetek osób, które zwróciłyby się w takiej sytuacji do swojego rówieśnika wrażliwego, jeśli doświadczyły one już wcześniej jakiegokolwiek przemocy na tle seksualnym (w przypadku dziewczynek jest to 22% w porównaniu do 8% wśród reszty dziewcząt; w przypadku chłopców 25% w stosunku do 13%, co oznacza, że chłopcy ogólnie byłoby nieco bardziej skłonni zwrócić się do rówieśnika). Wśród niemolesztowanych wcześniej dziewcząt i chłopców większość zwróciłaby się o pomoc do obojga rodziców, przy czym chłopcy zrobiliby tak nieco częściej (54% w porównaniu do 49% dziewczynek). Sytuacja zmienia się diametralnie, jeśli spojrzymy na dzieci, które doświadczyły już wcześniej jakiegokolwiek formy molestowania - wśród nich już tylko 27% chłopców i 30% zwróciłoby się do obojga rodziców. Co prawda, wśród wszystkich dziewczynek nieco ponad 20% deklaruje, że zwróciłoby się do matki, więc nadal szuka wsparcia w domu, ale wśród chłopców poszukiwanie wsparcia u matki pojawia się dopiero, jeśli dziecko doświadczyło już przemocy seksualnej (i zwróciłoby się do niej co 10 chłopak). Prawie 12% respondentów we wszystkich opisywanych grupach zwróciłoby się z problemem doświadczania przemocy seksualnej ze strony nauczyciela do wychowawcy, innego

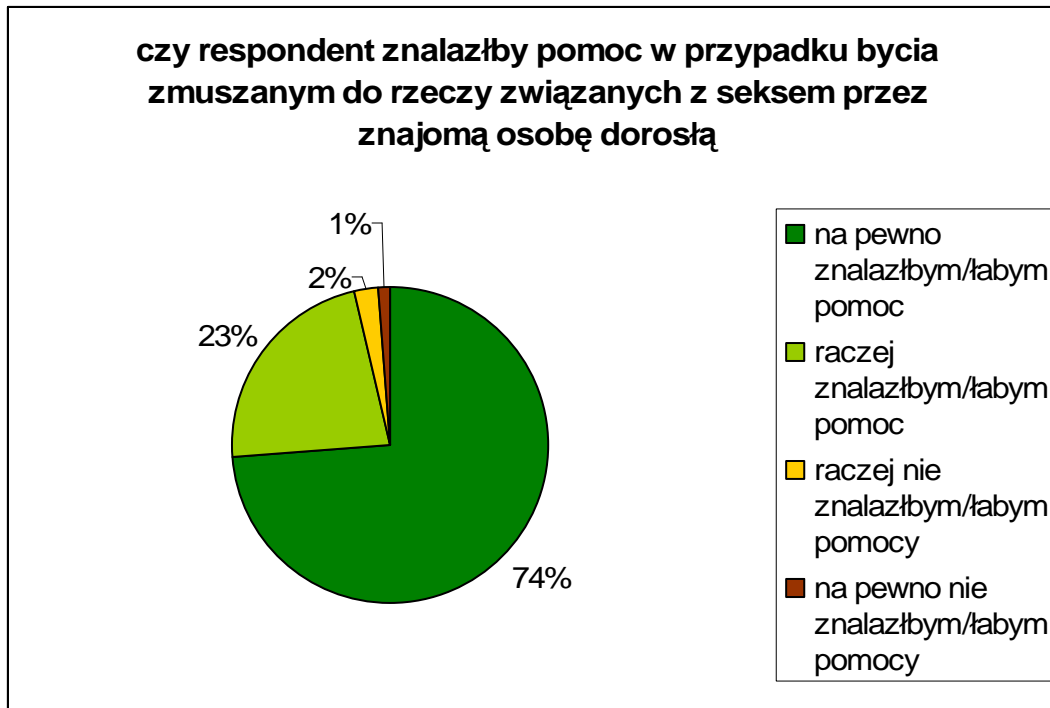
nauczyciela czy pedagoga - znaczy to, że część dzieci ma poczucie, że w szkole może liczyć na wsparcie, nawet w trudnych sprawach. Warto też zauważyć, że dosyć znaczna część chłopców, którzy mają za sobą doświadczenie przemocy seksualnej, zgłosiłaby się do instytucji, zajmującej się pomaganiem młodzieży (ok. 8%). Około 10% wszystkich chłopców zgłosiłaby się również po pomoc do „innych” osób - niestety większość z nich nie napisała, kto mógłby to być.

Rysunek 28: Do kogo respondent zwróciłby się najpierw w przypadku bycia ofiarą przemocy na tle seksualnym ze strony nauczyciela? (dane w procentach)

6.5 Pomoc w przypadku doświadczania przemocy na tle seksualnym ze strony znajomej osoby dorosłej

Znaczna większość dzieci (96,5%) jest przekonana, że w sytuacji doświadczania molestowania ze strony osoby dorosłej znalazłaby pomoc. Jedyna różnica między chłopcami a dziewczętami w tym względzie była taka, że chłopcy byli częściej pewni znalezienia tej pomocy (80% z nich), niż dziewczynki (69%). Osób, które uważają, że w podobnej sytuacji nie znalazłoby pomocy, jest zaledwie 4 na 100 i najwięcej jest ich wśród chłopców, którzy już doświadczyli jakiejś przemocy na tle seksualnym (8%).

Rysunek 29: Perspektywa znalezienia pomocy w przypadku bycia zmuszonym do rzeczy związanych z seksem przez znajomą osobę

Podobnie, jak w przypadku wykorzystywania przez nauczyciela, tak i w przypadku molestowania przez znajomą osobę dorosłą, dzieci, które już przynajmniej raz doświadczyły jakiegokolwiek formy molestowania, są bardziej skłonne zwrócić się o pomoc do rówieśnika, przy czym chłopcy jeszcze częściej niż dziewczynki. Wśród niemolestowanych obu płci o pomoc rówieśnika poprosiłoby ok. 10%, natomiast, wśród tych molestowanych do kolegi lub koleżanki zwróciłoby się 20% dziewczynek i 29% chłopców. Być może mieli oni już możliwość przekonać się wcześniej, że znajdą wśród rówieśników wsparcie, być może zawiedli się na dorosłych. Najważniejszą grupą wsparcia dla większości badanych gimnazjalistów byli oboje rodzice, przy czym najważniejszą dla 57% niemolestowanych chłopców, a po nich dla niemolestowanych dziewczynek (40%). Wśród przedstawicieli obu płci, którzy doświadczyli molestowania, zaufanie do rodziców dosyć drastycznie spada - już tylko 37% chłopców i 32% dziewczynek zwróciłoby się w pierwszej kolejności do obojga rodziców.

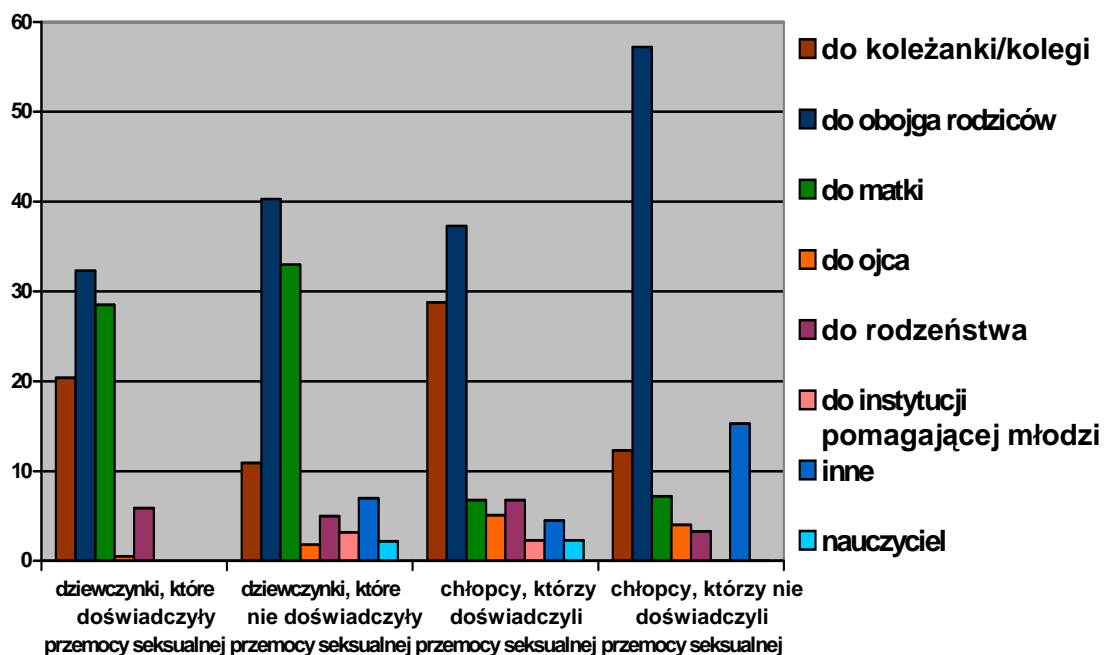
O ile dziewczynki widocznie rzadziej od chłopców poprosiłoby o pomoc oboje rodziców, o tyle widać, że bez względu na sytuację, około co trzecia z nich (bez względu na dotychczasowe

doświadczenie lub nie przemocy na tle seksualnym) bardzo ufa swojej matce. Wśród chłopców, też bez względu na wszystko, silną więź z matką ma około 6% z nich.

Co zastanawiające – chłopcy dosyć często, bo w około 13% wypadków, zwróciliby się do „innych”, nie wymienionych w kafeterii osób. Warto byłoby zorganizować dodatkowe badanie jakościowe, które pozwoliłoby zidentyfikować, kogo mieli na myśli.

Kategorie takie jak: rodzeństwo, tylko ojciec, instytucje pomagające młodzieży były wybierane przez nikły procent respondentów.

W przypadku wykorzystywania seksualnego przez znajomą osobę dorosłą, bardzo mały procent dzieci zwróciłby się o pomoc do nauczyciela czy wychowawcy. Jest to ważna informacja, gdyż w przypadku przemocy na tle seksualnym ze strony nauczyciela tę kategorię wybrało kilkanaście procent dzieci. Wygląda na to, że w przypadku molestowania przez nauczyciela – w formalnym kontekście instytucji szkoły, dzieci mają poczucie, że mogą się zgłosić ze skargą do innych przedstawicieli tej instytucji, liczą, że ta instytucja poradzi coś na ten wewnętrzny problem. W przypadku, gdy dzieci doznają molestowania w kontekście prywatnym, nie zwracają się do przedstawicieli instytucji, uważają najprawdopodobniej, że nie warto się zwracać do tych, których cała sprawa nie dotyczy.

Rysunek 30: Do kogo respondent zwróciłby się o pomoc w przypadku doświadczania przemocy na tle seksualnym ze strony znajomej osoby dorosłej? (dane w procentach)

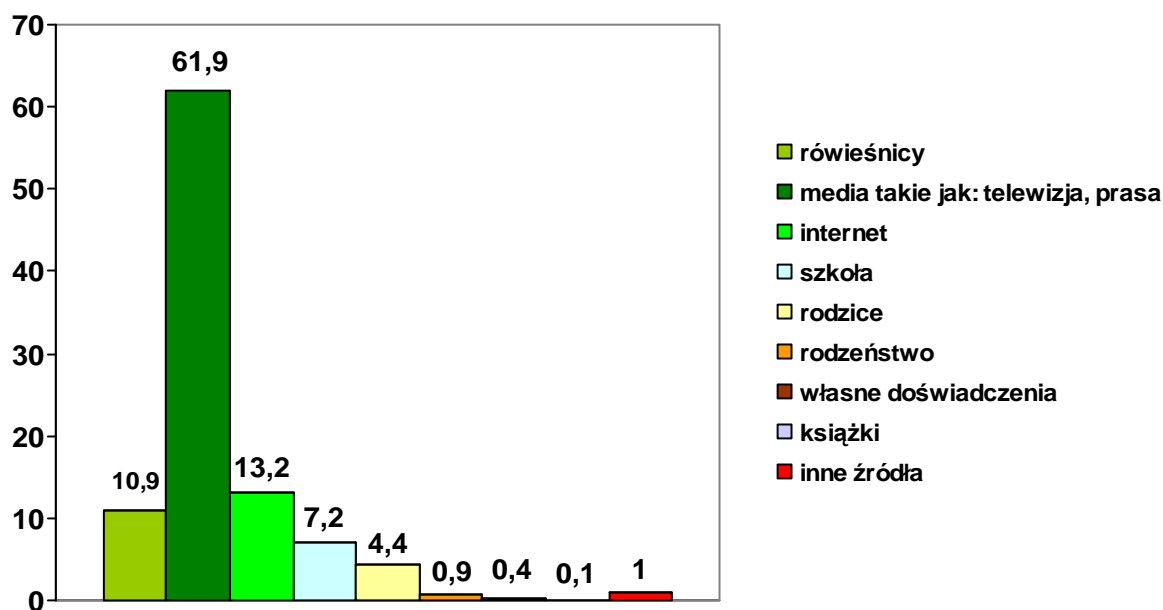
6.6 Wiedza na temat wykorzystywania seksualnego

Znaczna większość przebadanych gimnazjalistów (92%) uznała swoją wiedzę na temat wykorzystywania seksualnego za wystarczającą, przy czym nieco ponad połowa wszystkich respondentów wyraziła takie przekonanie zdecydowanie. Osób, które mają problem z oceną swojej wiedzy na ten temat, jest ok. 6%, a pozostałe 2% badanych oceniło swoją wiedzę jako niewystarczającą.

Rysunek 31: Wiedza na temat wykorzystywania seksualnego dzieci

Niestety, nie wszyscy respondenci zrozumieli poprawnie polecenie zawarte w pytaniu o źródła wiedzy na temat molestowania seksualnego. Zostali oni zaklasyfikowani do braków danych, a zajmiemy się nimi osobno w dalszej części raportu. Tymczasem możemy powiedzieć, że jako główne źródło swojej wiedzy o wykorzystywaniu respondenci wskazali w większości (62%) media, takie jak telewizja i prasa. Na drugim miejscu znalazł się Internet wskazany przez 13% respondentów, a na trzecim równieży wskazani przez 11% badanych. Pewną rolę odgrywa tu też szkoła (7% wskazań), ale martwi fakt, że tylko 4% badanych wskazuje na rolę rozmowy z rodzicami w budowaniu świadomości na temat zagrożeń, związanych z przemocą na tle seksualnym. Niewielu respondentów sięga też po książki, prawie nikt nie rozmawia na ten temat z rodzeństwem i niestety pojawiły się 3 przypadki, kiedy ktoś zaczerpnął wiedzę, jednocześnie doświadczając tego typu przemocy.

Rysunek 32: Najważniejsze źródła wiedzy gimnazjalistów na temat wykorzystywania seksualnego (procentowo)

Dzieci, które nie zrozumiały polecenia i wybierały więcej niż jedną odpowiedź, również najczęściej - w 87% przypadków, wskazywały na media takie, jak telewizja czy prasa. 67% z tych dzieci wskazało Internet jako źródło swojej wiedzy na temat wykorzystywania, prawie połowa z nich (po ok.47%) wskazała także szkołę i rówieśników, a 29% rodziców. Może to oznaczać, że chociaż klasyczne media są głównym źródłem wiedzy o przemocy na tle seksualnym, to dzieci znajdują ją także dość często w Internecie, dowiadują się co nieco na ten temat w szkole - od nauczycieli i rówieśników, a i część rodziców nie omija tego tematu. Widzimy więc, że wiedza tego typu, choć pochodzi w dużej mierze z telewizji i gazet, to dociera do gimnazjalistów wieloma kanałami.

IV ZAŁĄCZNIKI

7.1 . Nota metodologiczna

W części tej zawarto dodatkowe informacje, na temat konsekwencji zastosowania danego schematu doboru próby, cech ostatecznie zrealizowanej próby, zestawienie jej struktury ze

strukturą próby założonej. Rozpatrzono tu również typy braków danych, problemy z tym związane oraz sposoby ich rozwiązywania.

Konsekwencje zastosowanego schematu doboru próby

Schemat doboru próby, który zastosowaliśmy w niniejszych badaniach był schematem warstwowo - zespołowym, w których warstwę stanowiła szkoła, losowanym zespołem natomiast klasa szkolna.

Zalety:

- występuje koncentracja przestrzenna uczniów, co ułatwia dostęp do nich
- łatwiejszy dostęp oznacza znaczne zmniejszenie liczby potrzebnych ankietów a zatem:
 - - w znacznym stopniu spadają koszty badań
 - - ułatwiona jest kontrola ankietów
- istnieje możliwość uzyskania od nauczycieli podstawowych informacji o uczniach, którzy nie wzięli udziału w badaniu
- badania można przeprowadzić znacznie szybciej
- dzieci mają większe poczucie anonimowości niż w sytuacji, w której zostałyby do badania wylosowane imiennie

Wady:

- klasy szkolne różnią się liczebnością uczniów, a więc poszczególne jednostki znajdują się w próbie z niejednakowym prawdopodobieństwem
- badanie dzieci z jednej klasy może powodować dyskomfort wypełniających ankietę, wynikający z fizycznej obecności kolegów i koleżanek
- duży stopień zażyłości dzieci, wypełniających ankietę może prowadzić do traktowania wypełniania ankiety jako wydarzenia towarzyskiego i udzielania odpowiedzi żartobliwych, niezgodnych z prawdą.

Pierwszy problem wyeliminowano poprzez przypisanie odpowiednich wag poszczególnym jednostkom, co opisano w części „Realizacja próby badawczej” w niniejszym załączniku. Dwa pozostałe problemy rozwiązano poprzez odpowiednią procedurę badawczą, której opis zawarto w jednej z głównych części raportu.

Realizacja próby badawczej

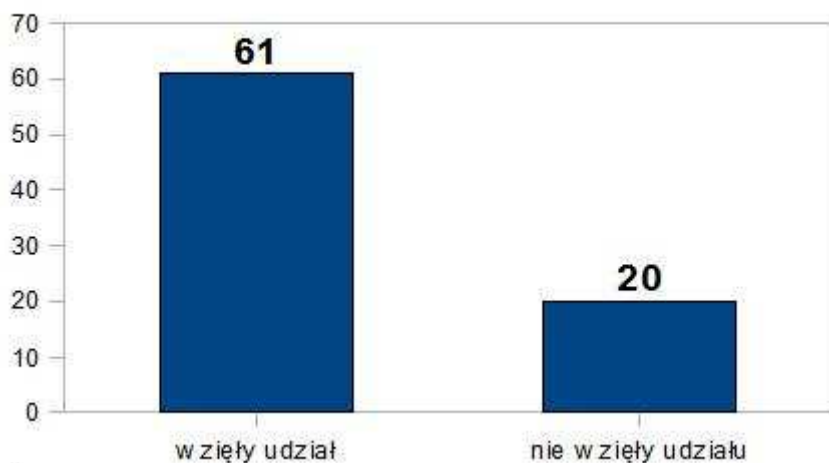
W związku z przyjętą procedurą badawczą, uwzględniającą warunki społeczne badania, opisaną w części „Realizacja badań”, przebadanie wszystkich jednostek wylosowanych do próby było niemożliwe. Przyczyny braku udziału w badaniu, skala tego zjawiska, wynikające z tego faktu problemy oraz sposoby radzenia sobie z nimi opisano w kolejnych podrozdziałach niniejszej części.

7.1 .1 Trudności w uzyskiwaniu danych

Przyczyny braku udziału w badaniu podzielić należy na 2 grupy:

- 1.Brak udziału całej szkoły w badaniu
- 2.Brak udziału niektórych uczniów z klas, w których przeprowadzano badanie

Brak niezbędnych zgód od dyrektorów na przeprowadzenie badania w ich placówkach, wykluczył dwadzieścia krakowskich gimnazjów z udziału w badaniu. Struktura udziału/braku udziału szkoły w badaniu przedstawiona została na wykresie.

Rysunek 33: Udział/brak udziału w badaniu, liczba szkół

Drugi typ przyczyn braku udziału w badaniu dotyczy uczniów klas, w których badanie przeprowadzono. Jak opisano w części „Realizacja badania” ankiety wypełniali jedynie uczniowie, którzy dostarczyli w dniu realizacji pisemne zgody rodziców/opiekunów na udział ich dziecka w badaniu. O pozostałych uczniach z tych klas wychowawcy wypełniali anonimowo ankiety dodatkowe, dostarczające podstawowych informacji dotyczących tych uczniów. Na tej podstawie wyróżniono trzy przyczyny niewypełnienia ankiety przez dziecko:

- wyrażenie braku zgody na udział w badaniu przez rodzica
- niedostarczenie podpisanej zgody na udział w badaniu w dniu przeprowadzania ankiety
- nieobecność ucznia w szkole w dniu przeprowadzania badania

Analiza danych zastanych oraz dodatkowe ankiety dla nauczycieli pozwoliły na zebranie pewnych informacji, dotyczących zarówno szkół jak i pojedynczych uczniów wykluczonych z udziału w badaniu. Analiza tych przypadków opisana została dokładniej w podrozdziale „Braki danych” w niniejszej części raportu

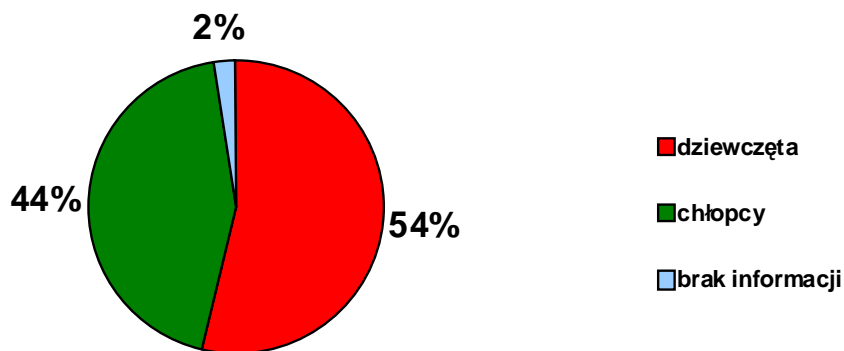
7.1.2 Ostateczna próba

Ze względu na doświadczane przez nas trudności, ostatecznie w badaniu udział wzięło 848 osób. Staranna analiza uzyskanych danych, połączona z opisem warunków realizacji badania dokonanym przez poszczególnych ankieterów, doprowadziła do usunięcia sześciu obserwacji z analizy. Ankiety te w sposób niebudzący wątpliwości zostały wypełniane dla żartów. Do analiz wykorzystano zatem dane pochodzące z ankiet wypełnionych przez 842 uczniów krakowskich gimnazjów.

Struktura zrealizowanej próby nie odbiega znacząco od struktury zaplanowanej próby. Zestawienie podstawowych informacji o uczniach, którzy wypełnili ankiety z informacjami o uczniach, którzy nie mogli wziąć udziału, ukazuje, że zrealizowana próba nie różni się od zamierzonej pod względem większości istotnych zmiennych odnoszących się do jednostek.

Ok. 43% dzieci, które wypełniły ankiety urodziło się w 1992 roku, są to zatem szesnastolatki. Po ¼ przebadanych osób stanowiły czternasto - i piętnastolatki. W próbie znalazło się również 19 siedemnastolatków oraz pięciu trzynastolatków. Pod względem struktury wieku zrealizowana próba nie odbiega w istotny sposób od próby zamierzonej.

Dostrzeżono jednak nieznaczną różnicę ze względu na płeć dziecka – w klasach, w których przeprowadzono badanie uczyło się 678 dziewczynek i 674 chłopców (osoby wypełniające ankiety + osoby, o których ankietę dodatkową wypełnił nauczyciel) czyli po ok. 50%.

Rysunek 34: Struktura próby

W zrealizowanej próbie widać pewną dysproporcję ze względu na płeć. 54% przebadanych gimnazjalistów to dziewczęta. Chłopcy stanowią natomiast 44% osób wypełniających ankiety. W przypadku ok. 2% dzieci nie uzyskano informacji o płci.

Analiza danych o uczniach, którzy nie wzięli udziału w badaniu pokazała, iż chłopcy rzadziej niż dziewczynki brali udział w badaniu, bowiem częściej niż dziewczynki zapominali przynieść zgodę rodziców. Być może jest to wynikiem jedynie mniejszej sumienności chłopców w tym wieku, a być może chłopcy, którym trudniej przyznać się do bycia ofiarą przemocy, częściej unikali brania udziału w badaniu, wykorzystując argument zapomnianej zgody rodziców. W niniejszym badaniu nie było jednak możliwości uzyskania rozstrzygających tę kwestię informacji.

W zrealizowanej próbie prawie 80% osób żyje w rodzinach z dwojgiem rodziców, a z matką 12%. Pozostali uczniowie mieszkają z matką i jej partnerem, tylko z ojcem lub z innymi opiekunami – nie są to jednak duże liczebności.

Ponad połowa przebadanych uczniów posiada jednego brata lub siostrę, 20% stanowili jedynacy, ¼ natomiast osoby z dwojgiem lub więcej rodzeństwa.

Jeśli chodzi o wykształcenie rodziców przebadanych uczniów to zarówno w przypadku matek jak i ojców po ok. 40% jest to wykształcenie wyższe. Trochę wyższy odsetek matek uczniów w stosunku do odsetka ojców posiada wykształcenie średnie (32% do 27%). Jeszcze

większe różnice są zauważalne w przypadku wykształcenia zawodowego, bowiem 23% ojców ma takie wykształcenie w porównaniu do 18% w matek.

Przed przystąpieniem do wypełniania ankiet dzieci były informowane przez ankietera, co oznaczają poszczególne kategorie wykształcenia. Nie mamy jednak pewności, iż wszystkie dzieci wypełniające ankiety miały właściwą wiedzę na temat wykształcenia rodziców. Ponadto podczas pilotażu nauczyciele byli sceptycznie nastawieni do podawania informacji o wykształceniu rodziców uczniów, którzy nie uzyskali zgody na udział w badaniu. Pytanie to zostało usunięte. Z tych dwóch powodów zestawienie struktury wykształcenia rodziców dzieci przebadanych ze strukturą wykształcenia rodziców dzieci wylosowanych do wzięcia udziału w próbie nie było możliwe.

7.1.3 Braki danych

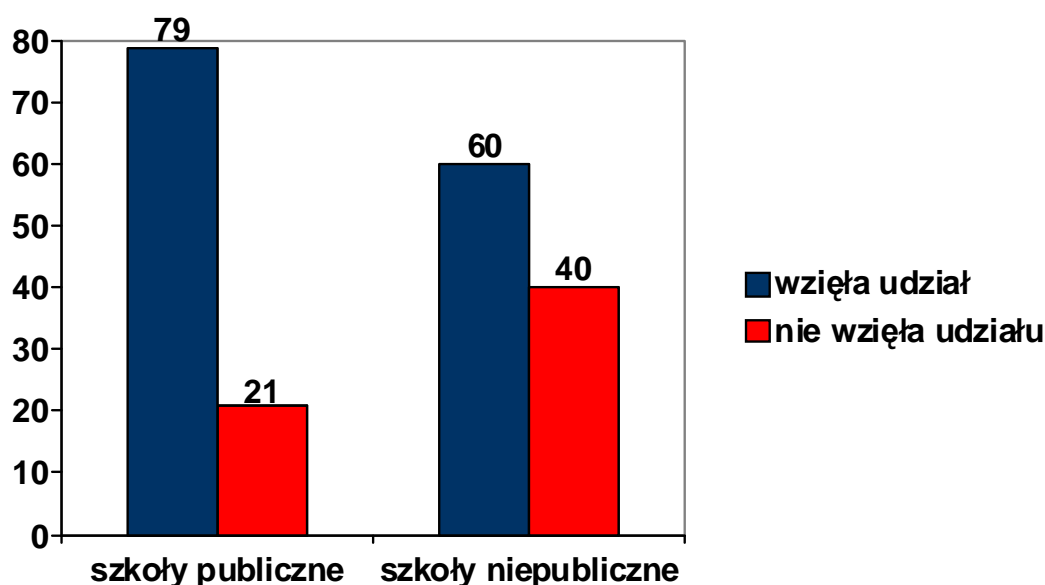
Tendencje związane z brakami danych zaprezentowane zostaną w dwóch grupach, ze względu na typ braków wyróżnionych w części „Trudności w uzyskiwaniu danych”:

- 1.Braki danych wynikające z braków zgód dyrektorów na udział ich placówek w badaniu
- 2.Braki indywidualne w przebadanych klasach

Ad 1) W bazie dotyczącej poziomu szkół, w wyniku analizy danych zastanych udało się zgromadzić informacje na temat:

- typu szkoły (publiczna – niepubliczna → na podstawie danych ze strony internetowej Kuratorium Oświaty w Krakowie)
- organu prowadzącego szkołę (katolicka – niekatolicka → na podstawie listy szkół katolickich umieszczonej na stronie internetowej Archidiecezji Krakowskiej)
- średniej liczby uczniów w klasie (dane na rok szkolny 2007/08 ze strony internetowej krakowskiego oddziału Gazety Wyborczej)
- liczbie klas w szkole (dane uzyskane telefonicznie podczas uzupełniania operatu)
- dzielnicy, w której mieści się szkoła (na podstawie informacji ze strony internetowej Urzędu Miasta Krakowa i podstron poszczególnych krakowskich dzielnic)

Wszystkie te zmienne, odnoszące się do krakowskich szkół gimnazjalnych, przeanalizowane zostały pod kątem wpływu na skłonność dyrektorów do wyrażania bądź niewyrażania zgody na udział jego placówki w badaniu, ale istotny okazał się jedynie wpływ typu szkoły. Podczas gdy, mimo kontrowersyjnej tematyki badań, fakt czy szkoła była katolicka czy świecka nie miał wpływu na skłonność dyrektorów do wyrażania zgody na przeprowadzenie badania, istotną kwestią okazał się fakt, czy szkoła jest publiczna czy niepubliczna. Rozróżnienie ze względu na typ szkoły i skłonność wyrażania zgody na przeprowadzenie badań w szkole zaprezentowano w procentach na wykresie.

Rysunek 35: Udział/brak udziału szkół w badaniu ze względu na typ szkoły (procentowo)

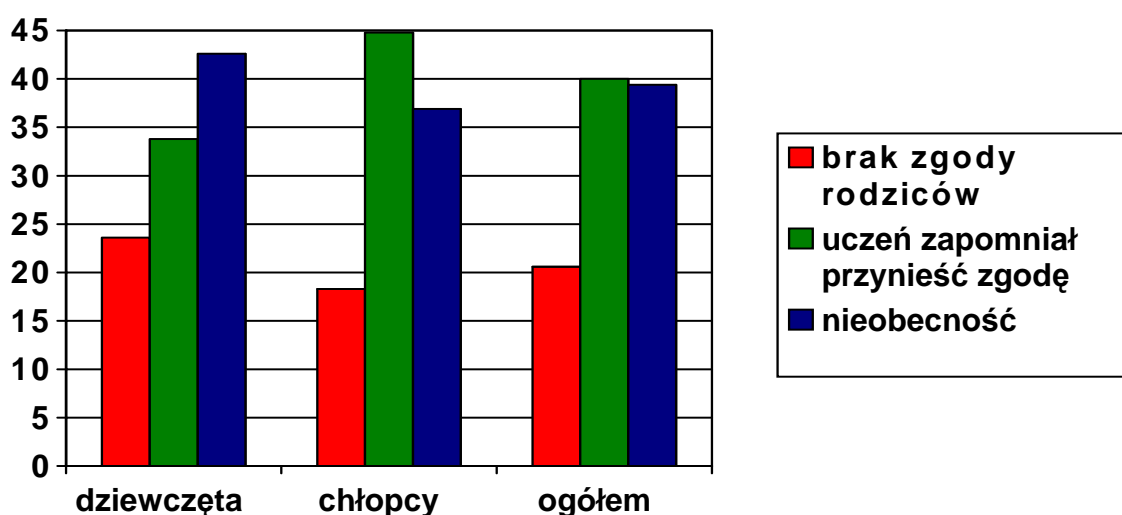
Ad. 2) Dzięki ankietom dodatkowym, wypełnianym anonimowo przez wychowawcę na temat uczniów, którzy nie wzięli udziału w badaniu, uzyskano informacje dotyczące:

- płci dziecka
- wieku dziecka
- przyczyny niewzięcia udziału w badaniu
- opinii nauczyciela na temat sprawiania przez ucznia problemów wychowawczych

- opinii wychowawcy na temat zgłaszania się do niego ucznia z problemami osobistymi
- obecności w szkole w dniu poprzedzającym badanie

Uzyskane w ten sposób dane przeanalizowano w poszukiwaniu ewentualnych wzorów unikania wzięcia udziału w badaniu.

Jedną z istotnych kwestii okazał się wpływ płci dziecka na przyczynę niewzięcia udziału w badaniu. Jak widać na zamieszczonym poniżej wykresie, dziewczęta trochę częściej niż chłopcy nie uzyskiwały zgody na wzięcie udziału w badaniu oraz częściej były nieobecne w dniu badania. Chłopcy częściej zapominali przynieść zgodę od rodziców w dniu badania.

Rysunek 36: Wykres – przyczyna niebrania udziału w badaniu ze względu na płeć (procentowo)

Nie wykazano w badaniu istotnej zależności między wiekiem gimnazjalistów, a przyczyną niebrania udziału w badaniu.

Ciekawych jednak obserwacji dostarcza bliższe przyjrzenie się osobom, które w dniu badania były nieobecne. Otóż na 200 takich gimnazjalistów 113 osób było w szkole w dniu poprzedzającym badanie. Co prawda nie wiemy jak wygląda ogólna absencja szkolna w przypadku tych uczniów, niemniej jednak prawie 2/3 uczniów nie biorących udziału w badaniu z powodu nieobecności było w szkole dzień wcześniej. Możemy zatem

przypuszczać, iż nieobecność stanowi pewną formę uniknięcia wzięcia udziału w badaniu. Weryfikacja takiego wniosku wymaga jednak dodatkowych badań, w których to ankietę dla nauczycieli należałoby poszerzyć między innymi o informację o ogólnej absencji ucznia.

Analiza zestawiająca opinię nauczyciela o sprawianiu przez dziecko problemów wychowawczych z przyczyną nie brania udziału w badaniu nie wykazała jednoznacznych zależności.

Pewne zależności dostrzegalne są natomiast w przypadku zestawienia przyczyny nie brania udziału w badaniu z częstotliwością zgłaszania się do wychowawcy z jakimiś problemami. Rysuje się pewien wzorzec, na podstawie którego dziewczęta, które zgłaszały się do wychowawcy wielokrotnie z jakimiś problemami, rzadziej niż ogół dziewczynek nie brały udziału w badaniu z powodu braku zgody, natomiast częściej niż ogół dziewczynek zapomniały przynieść zgodę rodziców. Ponieważ jednak relatywnie mała liczba osób, które nie wzięły udziału w badaniu, zgłaszała się do wychowawcy z problemami wielokrotnie – 8 dziewcząt i 23 chłopców – wzoru tego nie należy traktować jako ogólnej tendencji wśród gimnazjalistów przebadanych szkół. W przypadku próby z tego badania mogły one pojawić się przypadkowo, warto jednak dokładniej przyjrzeć się tej możliwej tendencji w dalszych badaniach.

7.1.4 Ważenie obserwacji

Ważenie próby jest istotnym elementem precyzyjnie realizowanych badań sondażowych.

Ważenie wykonujemy (o ile wymaga tego sytuacja) z trzech podstawowych powodów, a są to:

- kompensacja skutków niejednakowego prawdopodobieństwa dostania się do próby;
- kompensacja skutków niezyskania danych o części osób (elementów) wylosowanych do próby;
- chęć lepszego dostosowania rozkładu próby do znanego rozkładu wybranych cech w populacji.”⁸

⁸ Górnjak Jarosław, „Analiza w sytuacji braków danych i ważenie próby”, skrypt do zajęć „Dobór próby” prowadzonych przez Profesora Jarosława Górnika w Instytucie Socjologii UJ w roku akademickim 2007/08

W przypadku niniejszych badań rozkład kluczowych zmiennych w założonej populacji uczniów krakowskich szkół gimnazjalnych nie jest znany, ponieważ rozpoznawanie zjawiska wykorzystywania seksualnego jest dopiero w fazie eksploracji. Nie mając danych, które zmienne są istotnymi predyktorami, nie posiadamy informacji, ze względu na które cechy należałoby dopasować próbę do populacji. W związku z tym, trzeci typ ważenia próby w badaniach sondażowych z konieczności trzeba było zignorować.

Jeśli chodzi o ważenie obserwacji ze względu na nieuzyskanie informacji od części uczniów wylosowanych do próby, w przypadku odmów dyrektorów szkół, nie posiadamy żadnych informacji na temat indywidualnych uczniów. Siłą rzeczy wnioskowanie statystyczne dotyczy więc populacji uczniów szkół gimnazjalnych, które wzięły udział w badaniu. Analiza drugiego typu braków danych – braków indywidualnych, pokazała, iż pod względem cech, o których udało się uzyskać informację odnośnie wszystkich uczniów wylosowanych klas, struktura próby zrealizowanej nie odbiega od struktury próby zamierzonej. Pewne różnice dotyczyły struktury płci. Jest to jednak zmienna, która traktowana była jako cecha dystynktywna przy wszelkich analizach, w związku z tym wpływ nierównego rozkładu płci jest w analizach kontrolowany.

Ostatnim powodem ważenia jest nierówne prawdopodobieństwo znalezienia się jednostek w próbie. W tym wypadku wynikało to z faktu, iż w każdej szkole gimnazjalnej losowano jedną klasę szkolną, niezależnie od tego, ile klas liczy dana szkoła. Ponieważ liczba uczniów w klasie nie różni się znacznie w obrębie danej szkoły, poszczególnym jednostkom przypisano prawdopodobieństwo wejścia do próby równe prawdopodobieństwu znalezienia się w próbie klasy szkolnej, z której dany uczeń pochodzi. Wagi przypisywane obserwacjom stanowią odwrotność tak oszacowanych prawdopodobieństw. Analizy wykazały jednak, iż ważenie obserwacji ze względu na nierówne prawdopodobieństwo znalezienia się w próbie nie zmienia w sposób istotnych otrzymywanych oszacowań. Zdecydowano zatem o dokonywaniu analiz w oparciu o nieważone obserwacje, przy kontroli ewentualnych zmian zachodzących przy zważeniu obserwacji.

7.2 List do rodziców

Koło Naukowe Studentów Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego realizuje projekt badawczy, mający na celu zdiagnozowanie skali zjawiska przemocy wobec dzieci, szczególnie tej na tle seksualnym. Badania prowadzone są na zlecenie **Urzędu Miasta Krakowa** oraz **Fundacji Rozwoju Społecznego DEMOS** przy współudziale **Stowarzyszenia „U Siemachy”**.

Głównym celem projektu jest uzyskanie wiedzy na temat tego, jak wygląda przemoc seksualna w środowisku nastolatków. Wynikiem badań będzie raport, który może posłużyć do zaprojektowania konkretnych działań zwalczających szkodliwe praktyki, występujące wśród młodzieży.

Badanie realizowane jest na terenie miasta Krakowa, we wszystkich gimnazjach. W każdym z nich wylosowana została jedna klasa, w której każdy z uczniów wypełni anonimową ankietę.

Na przeprowadzenie wyżej opisanego badania we wszystkich szkołach uzyskaliśmy zgodę dyrekcji.

Więcej informacji można uzyskać pod numerem telefonu: 667 136 969
oraz pisząc na adres e-mailowy: agnieszka.otreba@uj.edu.pl

Prosimy Państwa o pomoc w realizacji projektu, czyli o wyrażenie zgody na przeprowadzenie anonimowej ankiety z Państwa dzieckiem. Każda taka ankieta jest dla nas niezwykle cenna, albowiem przyczyni się do zrealizowania założonych celów badawczych.

Jeżeli nie wyrażają Państwo zgody na udział swojego dziecka w omawianym projekcie, prosimy o podanie krótkiego uzasadnienia swej decyzji, abyśmy w przyszłości mogli je wziąć pod uwagę podczas planowania kolejnych badań.

Z poważaniem,

Zespół Badawczy Koła Naukowego Studentów
Socjologii UJ

7.3 Wzór zgody rodziców

Dnia w klasie w szkole
w Krakowie na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa oraz Fundacji Rozwoju Społecznego DEMOS przy współudziale Stowarzyszenia „U Siemachy” studenci z Koła Naukowego Studentów Socjologii UJ przeprowadzą badanie ankietowe.

Badania będą miały na celu zbadanie skali zjawiska przemocy wobec dzieci, w szczególności tej na tle seksualnym. Uczniom zapewniona zostanie całkowita anonimowość, a zebrane dane posłużą wyłącznie do zrealizowania celów badawczych.

Wyrażam zgodę / nie wyrażam zgody* na udział mojego dziecka w wyżej opisanym badaniu.

.....
(data, podpis rodzica / opiekuna)

* - podkreślić właściwe

7.4 Wzór zgody dyrektorów

Dnia w klasie w szkole
w Krakowie na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa oraz Fundacji Rozwoju Społecznego DEMOS przy współudziale Stowarzyszenia „U Siemachy” studenci z Koła Naukowego Studentów Socjologii UJ przeprowadzą badanie ankietowe.

Badania będą miały na celu zbadanie skali zjawiska przemocy wobec dzieci, w szczególności tej na tle seksualnym. Uczniom zapewniona zostanie całkowita anonimowość, a zebrane dane posłużą wyłącznie do zrealizowania celów badawczych

Jako Dyrektor wyżej wymienionej szkoły wyrażam zgodę / nie wyrażam zgody* na przeprowadzenie proponowanego badania.

.....
(data, podpis Dyrektora szkoły)

* - podkreślić właściwe

7.5 Przykład przejścia

Przykład:

A. Renata w czasie przerwy zauważyła, że zginął jej portfel z torebki. Nie udało się ustalić, kto to zrobił ani odzyskać straty.	
I. Czy komuś z Twoich rówieśników w ciągu ostatniego roku ktoś ukradł w szkole jakąś rzecz, która nigdy już nie została odzyskana? Chodzi tu np. o przedmioty takie, jak plecak, pieniądze, zegarek, ubranie, rower. <i>(podkreśl jedną odpowiedź)</i> 1.Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło → <u>przejdź do pkt B.</u> 2.Znam jedną taką osobę 3.Znam kilka takich osób	3
II. Czy Tobie zdarzyło się w ciągu ostatniego roku , że ktoś ukradł Ci jakąś rzecz, której nigdy nie odzyskałeś/aś? <i>(podkreśl jedną odpowiedź)</i> 1.Nie zdarzyło mi się to 2.Zdarzyło mi się to jeden raz 3.Zdarzyło mi się to kilka razy	4
B. Koleżanki Joanny zabrały jej kurtkę i pocięły żyłtką.	
I. Czy znasz kogoś wśród swoich znajomych rówieśników, komu w ciągu ostatniego roku ktoś celowo zepsuł lub zniszczył coś, co należało do niego? 1.Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło 2.Znam jedną taką osobę 3.Znam kilka takich osób 4.Znam wiele takich osób	7
II. Czy w ciągu ostatniego roku ktoś celowo zepsuł albo zniszczył coś, co należało do Ciebie ? 1.Nie zdarzyło mi się to 2.Zdarzyło mi się to jeden raz 3.Zdarzyło mi się to kilka razy 4.Zdarzyło mi się to wiele razy	8

7.6 Zagadki MENSY

Jeżeli masz jeszcze chwilę czasu, zapraszamy Cię do rozwiązania kilku zagadek opracowanych przez Mensa - międzynarodowe stowarzyszenie ludzi o wysokim ilorazie inteligencji (IQ).

Życzymy dobrej zabawy!

A. Stary John zmarł pozostawiając wszystkim swoim wnukom taki sam spadek. Tom przeznaczył go na zabawę, Dave roztrwonił go, a Suzy wykorzystała go mądrze. Starzec chciał potraktować swoje wnuki równo, i w pewien sposób tak zrobił, ale każde z nich otrzymało inną sumę pieniędzy. Dlaczego?

B. Znajdź błąd w poniższym rozumowaniu:

1 zł = 1 zł

1 zł = 100 gr

10 gr = 0.1 zł

100 gr = 10 gr * 10 gr

1 zł = 0.1 zł * 0.1 zł

1 zł = 0.01 zł

1 zł = 1 gr

C. Stephe spędza urlop podróżując po Europie. Podoba jej się w Hamburgu, ale nie w Berlinie. Lubi Strassburg, ale stroni od Paryża. Zachwyca się Barceloną, ale nie znosi Madrytu. Czy spodoba jej się w Londynie?

D. Bill i jego brat Tom odprowadzali na lotnisko swoją mamę emerytkę, która wybierała się na wczasy. Nagle Bill dostrzegł w tłumie pewnego mężczyznę.

- Spójrz, Tom. Widzisz, kto tam jest?

- Nie wierzę!- zawołał zaskoczony Tom. – To Phil!

Miał rację. Ale jak obaj rozpoznali Phila? Żaden z braci nie widział go nigdy przedtem.

E. Skończyło się przyjęcie, wszyscy udają się parami do swoich domów. Podczas pożegnania wymieniono sto dwanaście uścisków dłoni. Przyjęcie przebiegało i zakończyło się w miłym nastroju, pary skierowały się do domów wspólnie, wobec tego nie ścisnęły sobie rąk. Ile osób było na przyjęciu?

F. Po śmierci dziadka pewien mężczyzna odziedziczył między innymi wazę. Gdy tylko otrzymał spadek, natychmiast ją potłukł. Paradoksalnie stał się w tym momencie dużo bogatszy niż kiedykolwiek przedtem. Dlaczego?

G. Mężczyzna pracujący na nocnej zmianie odebrał telefon i natychmiast pojechał do domu. Informacja okazała się prawdziwa- jego żona leżała w łóżku z nieznanym. Jednakże mężczyzna był raczej zaskoczony niż rozgniewany i nawet przyniósł im obojgu śniadanie do łóżka. Co się wydarzyło?

*Odp.: A. Starzec dał im czas. Pozostawił każdemu z nich sumę odpowiadającą ich rocznemu dochodowi, by przez rok mogli robić, co im się podoba; B. Błąd tkwi w czwartej linijce równania. 100 gr to 10 gr * 10, nie zaś 10 gr * 10 gr; C. Nie, ponieważ nie lubi odwiedzać stolic państw; D. Ich matka urodziła trojaczki. Jednakże będąc ubogą, nie była w stanie ich wszystkich wychować i oddała jednego syna do adopcji. Niemniej rodzinne podobieństwo było tak silne, że obaj mężczyźni natychmiast rozpoznali nigdy niewidzianego brata; E. Na przyjęciu było 16 osób (8 par). Każda osoba złożyła o dwa uściski mniej niż było osób (nie składała uścisku z osobą towarzyszącą oraz ze sobą).*

Ilość uścisków musimy potem podzielić przez 2 ponieważ raz złożony uścisk pomiędzy osobą np.: nr 1. a osobą nr 2. jest również uściskiem pomiędzy osobą nr 2. a osobą nr 1. A więc liczby różniące się o dwa i dające w iloczynie $112 * 2 = 224$ to 16 i 14; **F.** Jedynymi zachowanymi dziełami garncarza były dwie wazy. Mężczyzna miał już wcześniej jedną z nich, a tłukąc drugą sprawił, że jego waza stała się jedyna w swoim rodzaju; **G.** Jego żona urodziła wcześniaka. Mężczyzna zrobił jej śniadanie i przygotował butelkę dla niemowlęcia.

Więcej zagadek na znajdziesz na stronie internetowej: www.mensa.org.pl

7.7 Ankieta

Ankieta

Zostałeś/łaś wylosowany/ana do badań ankietowych prowadzonych wśród młodzieży. Chcemy poznać doświadczenia i opinie młodych ludzi na temat różnych, często przykrych problemów, z którymi mogli się spotkać. Zwracamy się do Ciebie z prośbą o udzielenie szczerych odpowiedzi na pytania niniejszej ankiety. Gwarantujemy całkowitą anonimowość, ankiety nie należy podpisywać. Wyniki wszystkich ankiet zostaną opracowane statystycznie, służyć będą celom naukowym i zwiększeniu możliwości pomocy dzieciom i młodzieży.

Po przeczytaniu każdego pytania zastanów się i zaznacz odpowiedź, która jest najbliższa temu, co myślisz lub wpisz odpowiedź w wolne miejsce. W przypadku, gdy się pomylisz, przekreśl niewłaściwą odpowiedź i zaznacz poprawną

CZEŚĆ PIERWSZA

Przedstawimy Ci teraz krótkie opisy, tego, co zdarzyło się osobom w Twoim wieku. Prosimy Cię o uważne ich przeczytanie i odpowiedź na pytania dotyczące tych zdarzeń.

A. Koleżanki Renaty w czasie przerwy zażądały od niej pieniędzy. Zagroziły, że jeżeli im ich nie odda, to ją pobiją.

I. Czy znasz kogoś z **Twoich rówieśników**, kto w ciągu ostatniego roku został zmuszony do oddania pieniędzy innym osobom w swoim wieku, ponieważ grozili mu pobiciem lub też zastraszaali go w inny sposób? (zaznacz jedną odpowiedź)

1. Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło
2. Znam jedną taką osobę
3. Znam kilka takich osób

1

<p>II. Czy Tobie zdarzyło się w ciągu ostatniego roku, że Twoi koledzy/ koleżanki ze szkoły zażądali od Ciebie pieniędzy pod groźbą pobicia?</p> <p>1.Nie zdarzyło mi się to 2.Zdarzyło mi się to jeden raz 3.Zdarzyło mi się to kilka razy</p>	2
<p>B. Piotrka zaczęła w szkole grupa chłopaków. Zaczęli go wyzywać i wyśmiewać się z niego. Nie pozwalali mu odejść. Kiedy powiedział, żeby się odczepili, pobili go.</p>	
<p>I. Czy znasz kogoś, kto w ciągu ostatniego roku został pobity, zaczepiony lub napadnięty w szkole przez grupę dzieciaków albo młodzieży?</p> <p>1.Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło 2.Znam jedną taką osobę 3.Znam kilka takich osób</p>	3
<p>II. Czy w ciągu ostatniego roku zdarzyło się Tobie, że zostałeś/eś pobita/y, zaczepiona/y lub napadnięta/y w szkole przez grupę dzieciaków albo młodzieży?</p> <p>1.Nie zdarzyło mi się to 2.Zdarzyło mi się to jeden raz 3.Zdarzyło mi się to kilka razy</p>	4

CZEŚĆ DRUGA

Teraz zapytamy Cię o zdarzenia, które miały miejsce nie tylko w ciągu ostatniego roku, ale które mogły się wydarzyć innym osobom lub Tobie w ciągu całego życia. Prosimy Cię o przypomnienie sobie tego okresu.

C. Kiedy Elżbieta jechała pociągiem, została sam na sam w przedziale z młodym mężczyzną. Ten nagle rozpiął spodnie, obnażył się i był wyraźnie podniecony.	
I. Czy znasz kogoś wśród Twoich rówieśników , kogo ktoś zmuszał do oglądania intymnych części swego ciała – przy użyciu siły lub z zaskoczenia ? 1.Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło 2.Znam jedną taką osobę 3.Znam kilka takich osób	5
II. Czy ktoś Ciebie zmuszał do oglądania intymnych części swego ciała – przy użyciu siły lub z zaskoczenia? 1.Nie zdarzyło mi się to → <u>przejdź do punktu D</u> 2.Zdarzyło mi się to jeden raz 3.Zdarzyło mi się to kilka razy	6
III. Jeśli chociaż raz zdarzyło Ci się, że ktoś zmuszał Cię do oglądania intymnych części swego ciała, czy był to ktoś: 1.Z rodziny 2.Znajomy spoza rodziny 3.Nieznajomy	7
IV. Czy była to osoba: 1.Młodsza od Ciebie 2.Mniej więcej w Twoim wieku 3.Starsza nie więcej niż o 10 lat 4.Starsza o 10 lat lub więcej 5.Trudno powiedzieć	8
V. Czy zdarzyło Ci się to, kiedy byłeś/aś: 1.W przedszkolu lub zanim poszedłeś/poszłaś do szkoły 2.W szkole podstawowej 3.W gimnazjum, ale jeszcze przed Twoimi 15 urodzinami 4.W gimnazjum po Twoich 15 urodzinach	9
VI. Czy wydarzyło się to (<i>możliwych jest więcej niż jedna odpowiedź</i>): 1.W Twoim domu 2.W szkole 3.W innym miejscu jakim?.....	10.1 10.2 10.3

D. Kiedy Marek wracał ze szkoły, na klatce schodowej zaczepił go nieznajomy, który zaczął dotykać intymnych części jego ciała i doprowadził do tego, że i on dotykał intymnych części ciała tej osoby.	
I. Czy znasz kogoś wśród Twoich rówieśników , kogo ktoś, wbrew jego woli, dotykał i/lub zmuszał do dotykania intymnych części jego ciała? 1.Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło 2.Znam jedną taką osobę 3.Znam kilka takich osób	11
II. Czy ktoś, wbrew Twojej woli, dotykał intymnych części Twojego ciała i/lub zmuszał, byś i Ty tak go dotykał? 1.Nie zdarzyło mi się to→ <u>przejdź do pkt. E</u> 2.Zdarzyło mi się to jeden raz 3.Zdarzyło mi się to kilka razy	12
III. Jeśli chociaż raz zdarzyło Ci się, że ktoś dotykał intymnych części Twojego ciała, czy był to ktoś: 1.Z rodziny 2.Znajomy spoza rodziny 3.Nieznajomy	13
IV. Czy była to osoba: 1.Młodsza od Ciebie 2.Mniej więcej w Twoim wieku 3.Starsza nie więcej niż o 10 lat 4.Starsza o 10 lat lub więcej 5.Trudno powiedzieć	14
V. Czy osoba ta była pod wpływem alkoholu lub narkotyków? 1.Tak 2.Nie 3.Trudno powiedzieć	15
VI. . Czy zdarzyło Ci się to, kiedy byłeś/aś: 1.W przedszkolu lub zanim poszedłeś/poszłaś do szkoły 2.W szkole podstawowej 3.W gimnazjum, ale jeszcze przed Twoimi 15 urodzinami 4.W gimnazjum po Twoich 15 urodzinach	16

<p>VII. Czy wydarzyło się to (<i>możliwa jest więcej niż jedna odpowiedź</i>):</p> <p>1.W Twoim domu</p> <p>2.W szkole</p> <p>3.W innym miejscu jakim?.....</p>	<p>17.1</p> <p>17.2</p> <p>17.3</p>
<p>VIII. Czy powiedziałeś komuś o tym zdarzeniu/ach?</p> <p>1. Tak, zaraz po tym, co się zdarzyło</p> <p>2. Tak, ale dopiero po jakimś czasie</p> <p>3. Nie</p>	<p>18</p>

<p>E. Justyna poznała w Internecie Krzyśka. Napisał, że jest jej rówieśnikiem. Potem okazało się, że jest o wiele starszy i chciał spotkać się z Justyną w celach seksualnych.</p>	
<p>I. Czy znasz kogoś wśród Twoich rówieśników, kto zawarł w Internecie znajomość, w wyniku której próbowano wykorzystać go do celów seksualnych?</p> <p>1.Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło</p> <p>2.Znam jedną taką osobę</p> <p>3.Znam kilka takich osób</p>	<p>19</p>
<p>II. Czy Tobie zdarzyło się zawrzeć w Internecie znajomość, w wyniku której próbowano wykorzystać Cię do celów seksualnych?</p> <p>1.Nie zdarzyło mi się to</p> <p>2.Zdarzyło mi się to jeden raz</p> <p>3.Zdarzyło mi się to kilka razy</p>	<p>20</p>

F. Mężczyzna, który siedział obok Beaty na ławce w parku zaczął komentować wygląd jej piersi i nóg, składać jej propozycje seksualne i opowiadać o tym, co chętnie zrobiłby z nią w sytuacji intymnej.	
I. Czy znasz kogoś wśród Twoich rówieśników , kto spotkał się z komentarzami (mówionymi lub pisanymi) na swój temat, a które dotyczyły rzeczy związanych z seksem? 1.Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło 2.Znam jedną taką osobę 3.Znam kilka takich osób	21
II. Czy zdarzyło się, by ktoś mówił lub pisał o rzeczach związanych z seksem, które dotyczyły Ciebie albo Twojego ciała? 1.Nie zdarzyło mi się to → <u>przejdź do pkt. G</u> 2.Zdarzyło mi się to jeden raz 3.Zdarzyło mi się to kilka razy	22
III. Jeśli chociaż raz zdarzyło się, by ktoś mówił lub pisał o rzeczach związanych z seksem, a które dotyczyły Ciebie albo Twojego ciała, czy był to ktoś: 1.Z rodziny 2.Znajomy spoza rodziny 3.Nieznajomy	23
IV. Czy była to osoba: 1.Młodsza od Ciebie 2.Mniej więcej w Twoim wieku 3.Starsza nie więcej niż o 10 lat 4.Starsza o 10 lat lub więcej 5.Trudno powiedzieć	24
V. . Czy zdarzyło Ci się to, kiedy byłeś/aś: 1.W przedszkolu lub zanim poszedłeś/poszłaś do szkoły 2.W szkole podstawowej 3.W gimnazjum, ale jeszcze przed Twoimi 15 urodzinami 4.W gimnazjum po Twoich 15 urodzinach	25
VI. Czy doszło do tego (<i>możliwa jest więcej niż jedna odpowiedź</i>): 1.W Twoim domu 2.W szkole 3.W Internecie 4.W innym miejscu	26.1 26.2 26.3 26.4

jakim?.....

G. Ewa, jako jedna z dziewczyn w klasie, odbyła już stosunek seksualny.	
<p>I. Czy znasz kogoś wśród Twoich rówieśników, kto odbył stosunek seksualny w jakiegokolwiek postaci?</p> <p>1.Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło → <u>przejdź do pkt. III</u></p> <p>2.Znam jedną taką osobę</p> <p>3.Znam kilka takich osób</p>	27
<p>II. Czy osoba ta odbyła stosunek seksualny:</p> <p>1.Dobrowolnie</p> <p>2.Została do niego zmuszona</p>	28
<p>III. Czy Ty odbyłeś/aś stosunek seksualny w jakiegokolwiek postaci?</p> <p>1.Nie zdarzyło mi się to → <u>przejdź do pkt.H</u></p> <p>2.Zdarzyło mi się to jeden raz</p> <p>3.Zdarzyło mi się to kilka razy</p>	29
<p>IV. Jeżeli odbyłeś/aś stosunek seksualny, to czy był on:</p> <p>1.Dobrowolny</p> <p>2.Zostałem/am do niego zmuszony/a</p>	30
<p>V. Czy odbyłeś/aś go z osobą:</p> <p>1.Z rodziny</p> <p>2.Znajomą spoza rodziny</p> <p>3.Nieznajomą</p>	31
<p>VI. Czy była to osoba:</p> <p>1.Młodsza od Ciebie</p> <p>2.Mniej więcej w Twoim wieku</p> <p>3.Starsza nie więcej niż o 10 lat</p> <p>4.Starsza o 10 lat lub więcej</p> <p>5.Trudno powiedzieć</p>	32
<p>VII. Czy osoba ta była pod wpływem alkoholu lub narkotyków?</p> <p>1.Tak</p> <p>2.Nie</p> <p>3.Trudno powiedzieć</p>	33
<p>VIII. Czy Ty byłeś/łaś pod wpływem alkoholu lub narkotyków?</p> <p>1.Tak</p> <p>2.Nie</p> <p>3.Trudno powiedzieć</p>	34

<p>IX . Czy zdarzyło Ci się to, kiedy byłeś/aś:</p> <p>1.W przedszkolu lub zanim poszedłeś/poszłaś do szkoły</p> <p>2.W szkole podstawowej</p> <p>3.W gimnazjum, ale jeszcze przed Twoimi 15 urodzinami</p> <p>4.W gimnazjum po Twoich 15 urodzinach</p>	35
<p>X. Gdzie do tego doszło(<i>możliwych jest więcej niż jedna odpowiedź</i>)?</p> <p>1.W Twoim domu</p> <p>2.W szkole</p> <p>1.W innym miejscu jakim?.....</p>	36.1 36.2 36.3
<p>XI. Czy powiedziałeś/aś komuś o tym zdarzeniu/ach?</p> <p>1.Tak, zaraz po tym co się zdarzyło</p> <p>2.Tak, ale dopiero po jakimś czasie</p> <p>3.Nie → <u>przejdź do pkt.H</u></p>	37
<p>XII. Jeśli powiedziałeś komuś o tym, że odbyłeś stosunek seksualny, to tą osobą był (<i>możliwa jest więcej niż jedna odpowiedź</i>):</p> <p>1.kolega/ koleżanka w twoim wieku</p> <p>2.oboje rodziców (zarówno matka jak i ojciec)</p> <p>3.tylko matka</p> <p>4.tylko ojciec</p> <p>5. rodzeństwo</p> <p>6.nauczyciel/ wychowawca/ pedagog</p> <p>7.ktoś z instytucji zajmującej się pomaganiem młodzieży</p> <p>8.inna osoba jaka?.....</p>	38.1 38.2 38.3 38.4 38.5 38.6 38.7 38.8

H. Pewien mężczyzna zaprosił Juliana do swojego mieszkania, doprowadził do tego, że Julian się rozebrał, fotografował go oraz nagrywał kamerą wideo, kiedy był nagi.

<p>I. Czy znasz wśród Twoich rówieśników osobę, której ktoś robił zdjęcia albo nagrywał kamerą wideo, kiedy była ona naga?</p> <p>1.Nie znam nikogo, komu to się zdarzyło</p> <p>2.Znam jedną taką osobę</p> <p>3.Znam kilka takich osób</p>	39
--	----

<p>II. Czy Tobie zdarzyło się, że ktoś robił Ci zdjęcia albo nagrywał Cię kamerą wideo, kiedy byłeś/eś naga/i?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nie zdarzyło mi się to → <u>przejdź do części TRZECIEJ</u> 2. Zdarzyło mi się to jeden raz 3. Zdarzyło mi się to kilka razy 	40
<p>III. Czy była to osoba:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Z rodziny 2.Znajmy spoza rodziny 3.Nieznajomy 	41
<p>IV. Czy robiła to osoba:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Młodsza od Ciebie 2.Mniej więcej w Twoim wieku 3.Starsza nie więcej niż o 10 lat 4.Starsza o 10 lat lub więcej 5.Trudno powiedzieć 	42
<p>V. . Czy zdarzyło Ci się to, kiedy byłeś/aś:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.W przedszkolu lub zanim poszedłeś/poszłaś do szkoły 2.W szkole podstawowej 3.W gimnazjum, ale jeszcze przed Twoimi 15 urodzinami 4.W gimnazjum po Twoich 15 urodzinach 	43
<p>VI. Czy Ty byłeś/łaś wtedy pod wpływem alkoholu lub narkotyków?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Tak 2.Nie 3.Trudno powiedzieć 	44
<p>VI. Było to (<i>możliwa jest <u>więcej</u> niż jedna odpowiedź</i>):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.W Twoim domu 2.W szkole 3.W innym miejscu jakim?..... 	45.1 45.2 45.3
<p>VII. Czy powiedziałaś o tym komuś?:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Tak, zaraz po tym, co się zdarzyło 2.Tak, ale dopiero po jakimś czasie 3.Nie 	46

CZEŚĆ TRZECIA

Czasami potrafimy sami poradzić sobie w trudnych sytuacjach. Niekiedy zdarza się, że potrzebujemy pomocy innych osób – naszych bliskich, opiekunów lub osób pracujących w różnych instytucjach, które zajmują się pomaganiem ludziom.

I. Jak oceniasz szanse na to, że, gdybyś tego potrzebował/a, znalazłbyś pomoc i wsparcie w następujących sytuacjach:

I. Koleżanka/i lub kolega/dzy ze szkoły stosują wobec Ciebie przemoc.

1. Na pewno znalazłbym/łabym pomoc
2. Raczej znalazłbym/łabym
3. Raczej nie znalazłbym/łabym pomocy
4. Na pewno nie znalazłbym/łabym pomocy

47

● Do kogo w pierwszej kolejności zwróciłbyś się o pomoc w takiej sytuacji?

1. do kolegi/ koleżanki w twoim wieku
2. do obojga rodziców
3. tylko do matki
4. tylko do ojca
5. do rodzeństwa
6. do nauczyciela/ wychowawcy/ pedagoga
7. do instytucji zajmującej się pomaganiem młodzieży
8. do innych osób

48

II. Koleżanka/i lub kolega/dzy ze szkoły zmuszają Cię do rzeczy związanych z seksem.

1. Na pewno znalazłbym/łabym pomoc
2. Raczej znalazłbym/łabym
3. Raczej nie znalazłbym/łabym pomocy
4. Na pewno nie znalazłbym/łabym pomocy

49

● Do kogo w pierwszej kolejności zwróciłbyś się o pomoc w takiej sytuacji?

1. do kolegi/ koleżanki w twoim wieku
2. do obojga rodziców
3. tylko do matki
4. tylko do ojca
5. do rodzeństwa
6. do nauczyciela/ wychowawcy/ pedagoga
7. do instytucji zajmującej się pomaganiem młodzieży
8. do innych osób

50

<p>III. Wychowawca lub nauczyciel zmusza Cię do rzeczy związanych z seksem.</p> <p>1.Na pewno znalazłbym/łabym pomoc</p> <p>2.Raczej znalazłbym/łabym</p> <p>3.Raczej nie znalazłbym/łabym pomocy</p> <p>4.Na pewno nie znalazłbym/łabym pomocy</p> <p>●Do kogo w <u>pierwszej kolejności</u> zwróciłbyś się o pomoc w takiej sytuacji?</p> <p>1.do kolegi/ koleżanki w twoim wieku</p> <p>2.do obojga rodziców</p> <p>3.tylko do matki</p> <p>4.tylko do ojca</p> <p>5.do rodzeństwa</p> <p>6.do nauczyciela/ wychowawcy/ pedagoga</p> <p>7.do instytucji zajmującej się pomaganiem młodzieży</p> <p>8.do innych osób</p>	<p>51</p> <p>52</p>
<p>IV. Znajoma dorosła osoba zmusza Cię do rzeczy związanych z seksem.</p> <p>1.Na pewno znalazłbym/łabym pomoc</p> <p>2.Raczej znalazłbym/łabym</p> <p>3.Raczej nie znalazłbym/łabym pomocy</p> <p>4.Na pewno nie znalazłbym/łabym pomocy</p> <p>●Do kogo w <u>pierwszej kolejności</u> zwróciłbyś się o pomoc w takiej sytuacji?</p> <p>1.do kolegi/ koleżanki w twoim wieku</p> <p>2.do obojga rodziców</p> <p>3.tylko do matki</p> <p>4.tylko do ojca</p> <p>5.do rodzeństwa</p> <p>6.do nauczyciela/ wychowawcy/ pedagoga</p> <p>7.do instytucji zajmującej się pomaganiem młodzieży</p> <p>8.do innych osób</p>	<p>53</p> <p>54</p>
<p>V. Nie umiesz ułożyć sobie stosunków z dziewczyną/chłopakiem.</p> <p>1.Na pewno znalazłbym/łabym pomoc</p> <p>2.Raczej znalazłbym/łabym</p> <p>3.Raczej nie znalazłbym/łabym pomocy</p>	<p>55</p>

<p>4. Na pewno nie znalazłbym/łabym pomocy</p> <p>● Do kogo w <u>pierwszej kolejności</u> zwróciłbyś się o pomoc w takiej sytuacji?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. do kolegi/ koleżanki w twoim wieku 2. do obojga rodziców 3. tylko do matki 4. tylko do ojca 5. do rodzeństwa 6. do nauczyciela/ wychowawcy/ pedagoga 7. do instytucji zajmującej się pomaganiem młodzieży 8. do innych osób 	56
---	----

A teraz zapytamy Cię o to, w jakim stopniu jesteś poinformowany na temat wykorzystywania seksualnego dzieci.

<p><i>I. W jakim stopniu zgadzasz się z następującym stwierdzeniem:</i></p> <p>Moja wiedza na temat seksualnego wykorzystywania dzieci jest wystarczająca, żeby potrafić rozpoznawać tego typu sytuacje i ich unikać.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zdecydowanie zgadzam się 2. raczej zgadzam się 3. ani tak, ani 4. raczej się nie zgadzam 5. zdecydowanie się nie zgadzam 	57
<p>II. Skąd czerpiesz największą wiedzę na temat wykorzystywania seksualnego dzieci?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Od rówieśników 2. Z mediów takich jak: telewizja, prasa 3. Z Internetu 4. Ze szkoły (lekcje wychowania seksualnego lub godziny wychowawcze) 5. Od rodziców 6. Z innych źródeł, jakich?..... 	58

A teraz prosimy, abyś podał/ła kilka informacji o sobie. Przypominamy, że ankieta jest anonimowa, a Twoje odpowiedzi zostaną wykorzystane jedynie do opracowania naukowego.

<p>I. Płeć</p> <p>1.Kobieta</p> <p>2.Mężczyzna</p>	59				
<p>II. Rok urodzenia</p> <table border="1" data-bbox="624 472 943 533"> <tr> <td>1</td> <td>9</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	1	9			60
1	9				
<p>III. Z kim mieszkasz?</p> <p>1.Z obojgiem rodziców</p> <p>2.Tylko z matką</p> <p>3.Z matką i z jej obecnym mężem/partnerem</p> <p>4.Tylko z ojcem</p> <p>5.Z ojcem i jego obecną żoną/partnerką</p> <p>6.Z innym opiekunem/-ami</p> <p>7.W domu dziecka</p>	61				
<p>IV. Czy masz rodzeństwo?</p> <p>1.Nie</p> <p>2.Tak, jednego brata/siostrę</p> <p>3.Dwoje lub więcej</p>	62				
<p>IV. Jakie jest wykształcenie twojego ojca (opiekuna)?</p> <p>1.Podstawowe</p> <p>2.Zawodowe</p> <p>3.Średnie</p> <p>4.Wyższe</p> <p>5.Nie dotyczy</p>	63				
<p>V. Jakie jest wykształcenie twojej matki (opiekunki)?</p> <p>1.Podstawowe</p> <p>2.Zawodowe</p> <p>3.Średnie</p> <p>4.Wyższe</p> <p>5.Nie dotyczy</p>	64				

Dziękujemy za udział w badaniach!

7.8 Ankieta dla nauczycieli

Szanowny Panie/ Szanowna Pani,

Nasze badanie nie będzie pełne, jeśli nie uzyskamy podstawowych informacji dotyczących wszystkich uczniów wylosowanych klas. Dlatego jest Pan/i proszony/proszona o wypowiedź w kilku sprawach dotyczących uczniów, którzy z różnych przyczyn nie wzięli udziału w badaniu. Wszystkie pozyskane dane są poufne i będą wykorzystane tylko i wyłącznie do napisania raportu. Będziemy bardzo wdzięczni za udzieloną nam pomoc

Agnieszka Otręba
kierownik zespołu badawczego

Ilu uczniów z klasy nie wzięło udziału w badaniu?

Poniżej proszę o zakreślenie podstawowych informacji na temat każdego z uczniów, którzy nie wzięli udziału w badaniu (w dowolnej kolejności)

Numer	Płeć	Rok urodzenia	Przyczyna nie wzięcia udziału w badaniu	Czy uczeń był obecny w szkole poprzedniego dnia?	Czy uczeń sprawiał dotychczas jakieś problemy wychowawcze?	Czy uczeń zgłaszał się do Pani/a z jakimiś problemami?
uczeń 1.	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie
uczeń 2	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie
uczeń 3	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie

uczeń 4	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie
uczeń 5	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie
uczeń 6	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie
uczeń 7	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie
uczeń 8	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie
uczeń 9	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie
uczeń 10	a. kobieta b. mężczyzna		a. brak zgody rodziców b. uczeń zapomniał przynieść zgodę c. nieobecność	a. tak b. nie	a. tak- dosyć często b. tak, ale sporadycznie c. nie	a. tak- wielokrotnie b. tak, ale niewiele razy c. nie